

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τους τύπους αορίστου β' των ρημάτων λαμβάνω και εύρισκομαι που ζητούνται στην πρώτη στήλη:

	λαμβάνω	εύρισκομαι
γ' εν. υποτ.		
β' πληθ. ευκτ.		
β' εν. προστ.		
γ' πληθ. προστ.		
απαρέμφατο		
ονομ. εν. αρσ. μτχ.		

2. Στις ακόλουθες προτάσεις να συμπληρώσετε τους τύπους αορίστου β' και τις πτώσεις των ουσιαστικών που ζητούνται:

- α. Πολλοὶ δὲ διὰ ταῦτα χάριτός τε ἠξιώθησαν καὶ τιμῶν καλλίστων (γ' πληθ. οριστ. ε.φ. ρ. τυγχάνω) καὶ τοῖς ἑαυτῶν (δοτ. πληθ. ουσ. παῖς) καλλίους ἀφορμὰς εἰς τὸν βίον (γ' πληθ. οριστ. ε.φ. ρ. καταλείπω).
- β. Αἶ τε (ονομ. πληθ. ουσ. γυνή) αὐτοῖς τολμηρῶς (γ' πληθ. οριστ. μ.φ. ρ. ξυ-νεπιλαμβάνομαι = υποστηρίζω) βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῶ κεράμῳ.
- γ. Φημὶ χρῆναι τοὺς μὲν γονέας τοὺς ἡμετέρους αὐτῶν καὶ τοὺς (αιτ. πληθ. ουσ. παῖς) καὶ τὰς (αιτ. πληθ. ουσ. γυνή) καὶ τὸν ὄχλον τὸν ἄλλον ἐκ τῆς πόλεως (απαρ. ε.φ. ρ. ἀπέρχομαι).

3. Να αναγνωρίσετε γραμματικά τους τύπους αορίστου β' και να μεταφράσετε τις φράσεις:

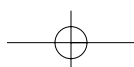
- α. Περί τούτων οὐδεὶς ἂν τολμήσειεν ἀντιπεῖν ὡς οὐ τὴν μὲν ἐμπειρίαν μᾶλλον τῶν ἄλλων ἔχομεν, πολιτεία δ' ἀρίστη παρὰ μόνους ἡμῖν ἐστίν.
- β. Τὸ ἀγαθὸν τυχόν (= το τυχαίο καλό) ἂν λάβοι μεταβολήν, τὸ δὲ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς γενόμενον βεβαιοτέρως ἂν ἔχοι (= θα ἦταν πιο σταθερό).
- γ. Ἐπει δὲ οὐκ ἀντανήγαγε (= δεν ἐβγαине στο πέλαγος, για να τους αντιμετωπίσει) Λύσανδρος, καὶ τῆς ἡμέρας ὄψέ ἦν (= ἦταν αργά), ἀπέπλευσαν πάλιν εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμούς.
- δ. Ἐγὼ δ' ὑμῖν παρέξομαι μάρτυρας τοὺς ἐξ ἀρχῆς παραγενομένους ὡς οὐκ ἐπελαβόμεν (= δεν πήρα στην κατοχή μου) τῶν χρημάτων.

4. Να αναγνωρίσετε τη χρήση της αντωνυμίας αὐτός, αὐτή, αὐτὸ στις παρακάτω φράσεις:

- α. Σοφοκλῆς ἔφη αὐτὸς μὲν οἶους δεῖ (= τέτοιους που πρέπει) ποιεῖν, Εὐριπίδην δὲ οἷοι εἶσιν.
- β. Αὐτοὶ δ' ἐστὲ μάλιστα ἐμποδῶν τῇ αὐτονομίᾳ.
- γ. Καὶ γὰρ αὐτὸς Μένων ἐβούλετο ἰέναι (= να πάει).
- δ. Ἀρίστιππος ἔρχεται πρὸς Κῦρον καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους.

Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ.

Μένανδρος, Γνώμια μονόστιχοι 276

«μὴ μοῦ τοὺς κύκλους τάραττε»

«δὸς μοι ποῦ στῶ καὶ τὴν γῆν κινήσω»

Αντίγραφο ρωμαϊκού ψηφιδωτού που εικονίζει τη σκηνή του φόνου του Αρχιμήδη από Ρωμαίο στρατιώτη (Φρανκφούρτη, Δημοτικό Ινστιτούτο Τέχνης).

Η επιστήμη στην υπηρεσία της άμυνας του κράτους

Α. Κείμενο

Ο Αρχιμήδης (287-212/211 π.Χ.) είναι ένας από τους σημαντικότερους μαθηματικούς όλων των εποχών. Γιος του αστρονόμου Φειδία, θεωρείται ο ιδρυτής πολλών επιστημονικών κλάδων, όπως είναι η υδροστατική και η στατική μηχανική. Σχεδίασε για λογαριασμό του Ιέρωνα Β', τυράννου των Συρακουσών, πλήθος πολεμικών μηχανών για την αποτελεσματικότερη άμυνα της πόλης του στις επιθέσεις των Ρωμαίων. Χάρη στις εφευρέσεις του οι Συρακούσιοι προκάλεσαν δυσανάλογα μεγάλες απώλειες στους Ρωμαίους εισβολείς.

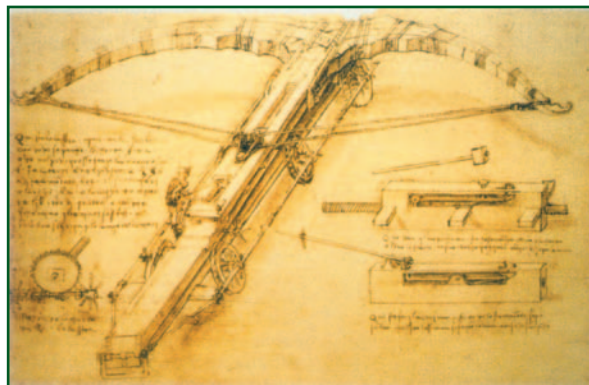
Καὶ μέντοι καὶ Ἀρχιμήδης, Ἰέρωνι τῷ βασιλεῖ συγγενὴς ὢν καὶ φίλος, ἔγραψεν ὡς τῇ δοθείσῃ δυνάμει τὸ δοθὲν βάρος κινήσαι δυνατόν ἐστι καὶ νεανιευσάμενος [...] εἶπεν ὡς εἰ γῆν εἶχεν ἑτέραν, ἐκίνησεν ἂν ταύτην μεταβὰς εἰς ἐκείνην. Θαυμάσαντος δὲ τοῦ Ἰέρωνος, καὶ δεηθέντος εἰς ἔργον ἔξαγαγεῖν τὸ πρόβλημα καὶ δεῖξαι τι τῶν μεγάλων κινούμενον ὑπὸ σμικρᾶς δυνάμεως, ὀγκάδα τριάμενον τῶν βασιλικῶν πόνῳ μεγάλῳ καὶ χειρὶ πολλῇ νεωλκηθεῖσαν, ἐμβάλων ἀνθρώπους τε πολλοὺς καὶ τὸν συνήθη φόρον, αὐτὸς ἄπωθεν καθήμενος, οὐ μετὰ σπουδῆς ἀλλ' ἠρέμα τῇ χειρὶ σείων ἀρχὴν τινα πολυσπάστου, προσηγάγετο, λείως καὶ ἀπταισίτως, ὥσπερ διὰ θαλάσσης ἐπιθέουσαν. Ἐκπλαγεὶς οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ συννοήσας τῆς τέχνης τὴν δύναμιν, ἔπεισε τὸν Ἀρχιμήδην ὅπως αὐτῷ τὰ μὲν ἀμυνομένῳ τὰ δ' ἐπιχειροῦντι μηχανήματα κατασκευάσῃ πρὸς πᾶσαν ἰδέαν πολιορκίας. Οἷς αὐτὸς μὲν οὐκ ἐχρήσατο, τοῦ βίου τὸ πλεῖστον ἀπόλεμον καὶ πανηγυρικὸν βιώσας, τότε δ' ὑπῆρχε τοῖς Συρακοσίοις εἰς δέον ἢ παρασκευή, καὶ μετὰ τῆς παρασκευῆς ὁ δημιουργός.

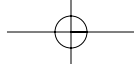
Πλούταρχος, *Μάρκελλος* 14.12-15

Γλωσσικά σχόλια

μέντοι	βέβαια, όμως
νεανιεύομαι	καυχιέμαι σαν μικρό παιδί (πβ. ν.ε.: νεανίας, νεαρός)
μεταβάς (μτχ. αορ. β' ρ. μεταβαίνω)	αφού πήγαινε (πβ. ν.ε.: μετάβαση, μεταβατικός)
ἕτερος, ἕτέρα, ἕτερον	άλλος (από δύο)
θαυμάζω	απορώ, εκπλήσσομαι
δεηθέντος (μτχ. παθ. αορ. ρ. δέομαι)	όταν ζήτησε (πβ. ν.ε.: δέηση)
ἐξάγω εἰς ἔργον	επιδεικνύω στην πράξη
ἡ ὀλκάς, τῆς ὀλκάδος	το (ρυμουλκούμενο μεγάλο) φορτηγό πλοίο (πβ. ν.ε.: ἔλκω, προσελκύω)
ὁ/ἡ τριάρμενος, τὸ τριάρμενον	αυτός που έχει τρία πανιά, τρία κατάρτια (πβ. ν.ε.: αρμενίζω, αρμενιστής)
ὁ πόνος	ο μόχθος, ο κόπος (πβ. ν.ε.: φιλόπονος)
νεωλκῆω, νεωλκῶ	τραβῶ πλοίο από τη θάλασσα στη στεριά, καθελκύνω
ἐμβάλλω	βάζω μέσα (πβ. ν.ε.: ἔμβολο, ἐμβόλιο)
ἄπωθεν	από μακριά
ἡ σπουδή	η βιασύνη, ο ζήλος
ἡρέμα	ἡρεμα, μαλακά
σειώ	μετακινώ (πβ. ν.ε.: σεισμός)
ἀρχὴν τινα πολυσπάστου	την ἀκρη του σχοινοῦ (ἢ τῆς αλυσίδας) από ένα σύστημα τροχαλιών
προσηγάγετο (οριστ. αορ. β' ρ. προσάγομαι)	τράβηξε προς το μέρος του (πβ. ν.ε.: προσαγωγή)
λείως καὶ ἀπταιστως	ομαλά και χωρίς δυσκολία
ὥσπερ διὰ θαλάσσης ἐπιθέουσαν	σαν να διέσχισε τη θάλασσα
(μτχ. ενεστ. ρ. ἐπιθέω)	
συννοέω, συννοῶ	κατανοώ
τὰ μὲν ἀμυνομένα, τὰ δὲ ἐπιχειροῦντι	άλλα για περιπτώσεις αμυντικού πολέμου και άλλα για επιθετικό πόλεμο
ἡ ἰδέα	το εἶδος
ἐχρήσατο (οριστ. αορ. ρ. χρήομαι, χρῶμαι)	χρησιμοποίησε (πβ. ν.ε.: χρήση, χρήσιμος)
οἷς αὐτὸς μὲν οὐκ ἐχρήσατο	αυτά δεν τα χρησιμοποίησε ο ἴδιος
ὁ πανηγυρικός, ἡ πανηγυρική, τὸ πανηγυρικόν	εορταστικός, χαρούμενος, γεμάτος απολαύσεις
εἰς δέον (απρόσ. ρ. δεῖ)	για τις ανάγκες τους, την κατάλληλη στιγμή
ἡ παρασκευή	η προετοιμασία, ο εξοπλισμός

Γιγάντιος καταπέλτης, σχέδιο του Λεονάρντο ντα Βίντσι (Codex Atlanticus, 1499, Βιβλιοθήκη Ambrosiana, Μιλάνο). Ο Ντα Βίντσι εφηύρε πολλούς αιώνες μετά τον Αρχιμήδη πολεμικές μηχανές, όπως ο καταπέλτης, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για την άμυνα των ιταλικών πόλεων-κρατών.

Ερμηνευτικά σχόλια

Θαυμάσαντος δὲ τοῦ Ἰέρωνος, καὶ δεηθέντος εἰς ἔργον ἐξαγαγεῖν τὸ πρόβλημα: Ο Πλούταρχος αναφέρει και σε άλλα χωρία ότι ο Ιέρων κατάφερε να στρέψει το ενδιαφέρον του Αρχιμήδη από τα θεωρητικά στα πρακτικά ζητήματα και να αξιοποιήσει τη μαθηματική ευφυΐα του προς το συμφέρον της πόλης.

Ερωτήσεις

1. Ποια επινόηση του Αρχιμήδη ενθουσίασε τον Ιέρωνα;
2. Πώς απέδειξε ο Αρχιμήδης ότι η επινόησή του ήταν σωστή;
3. Ποιο ρόλο διαδραματίζει στις μέρες μας η επιστήμη στην άμυνα μιας χώρας; Να αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα.
4. Να αναζητήσετε αναπαραστάσεις αρχαίων μηχανημάτων (π.χ. υπολογιστής των Αντικυθήρων) και να τις παρουσιάσετε στην τάξη. Μπορείτε να κατασκευάσετε σχετικές μακέτες με τη βοήθεια όσων διδάσκεστε στα μαθήματα της Φυσικής και της Τεχνολογίας.

B. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

Σύνθεση λέξεων

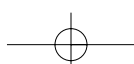
Στις Ενότητες 7-9, με αφορμή τα Γλωσσικά σχόλια του κειμένου κάθε Ενότητας, θα επαναλάβετε τα κεφάλαια της σύνθεσης της α.ε. που διδαχθήκατε στη Β' Γυμνασίου.

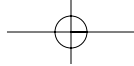
- ▶ Να συμπληρώσετε τη δεύτερη στήλη του πίνακα με τις σύνθετες λέξεις που προκύπτουν από τα συνθετικά της πρώτης στήλης. Κατόπιν να δηλώσετε τι μέρος του λόγου είναι το α' συνθετικό τους, στην τρίτη στήλη:

Λέξη κλιτή ως α' συνθετικό

α' συνθετικό	β' συνθετικό	σύνθετη λέξη	πρώτο συνθετικό
γῆ	+ πέδον	(ουσ.)	ουσιαστικό
γῆ	+ πονέω, πονῶ	(ουσ.) γεωπόνος	
ἔχω	+ ἐγγύη	(επίθ.)	
ἔχω	+ μῦθος	(επίθ.)	
μέγας	+ φνῆ* (< φύω)	(επίθ.)	
μέγας	+ πόλις	(ουσ.)	
μηχανή	+ ῥάπτω	(επίθ.)	
μικρός	+ ψυχή	(επίθ.)	
ναῦς	+ σταθμός	(ουσ.)	
ναῦς	+ πήγνυμι	(ουσ.)	
πᾶς	+ ἄγυρις (= αγορά)	(ουσ.) πανήγυρις (= γενική συγκέντρωση)	
πείθω	+ ἄρχω	(ουσ.)	
πείθω	+ ἡνία	(επίθ.)	
πολύς	+ δαπάνη	(επίθ.)	
πολύς	+ μηχανή (= τέχνασμα)	(επίθ.)	
φίλος	+ φρήν	(επίθ.)	
χείρ	+ πέδη (= τα δεσμά)	(ουσ.)	

* Η σωματική διάπλαση.

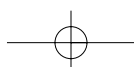
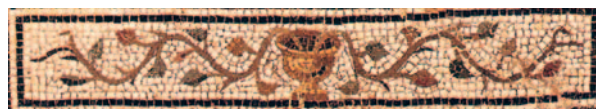
Ασκήσεις

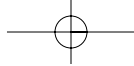
1. Να βρείτε το α' συνθετικό των παρακάτω λέξεων του κειμένου και να δηλώσετε τι μέρος του λόγου είναι: *τριάρμενον, πολύσπαστον, πολιορκία, νεωλκηθείσαν.*
2. Να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί με σύνθετες λέξεις της α.ε. χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται:

α' και β' συνθετικά	σύνθετη λέξη		
	ουσιαστικό	επίθετο	ρήμα
φίλος + δόξα			
φίλος + ἄργυρος			
γῆ + μετρέω, μετρῶ			
γῆ + γράφω			

3. α) Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις στις ομόρριζες των λ. *βίος* και *τέχνη* λέξεις.
 β) Να εντοπίσετε τη διαφορά σημασίας των ομόρριζων του ουσ. *τέχνη* επιθέτων που θα συμπληρώσετε παρακάτω.

<p style="text-align: center;">παράγωγο επίθετο</p> <p style="text-align: center;">βιω-..... (= αυτός που πρέπει να ζήσει)</p> <p style="text-align: center;">βιω-..... (= αυτός που αξίζει να ζει)</p> <p style="text-align: center;">βίωσ-..... (= αυτός που μπορεί να ζήσει)</p> <p style="text-align: center;">τεχν-..... τεχνη-.....</p>	<p style="text-align: center;">πρόσωπο που ενεργεί</p> <p style="text-align: center;">ὁ τεχν-.....</p>
	<p style="text-align: center;">ενέργεια, κατάσταση</p> <p style="text-align: center;">ἡ βίω-..... ἡ βιοτ-.....</p>
<p style="text-align: center;">αποτέλεσμα ενέργειας</p> <p style="text-align: center;">τὸ τέχνη-..... τὸ τέχνασ-.....</p>	

Γ. Γραμματική

1. Μέλλοντας και αόριστος ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων ενεργητικής και μέσης φωνής

Ο μέλλοντας και ο αόριστος των ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων (όσων δηλ. έχουν χαρακτήρα **μ, ν, λ, ρ**, όπως το ρήμα *ἀμύνομαι* που συναντήσατε στο κείμενο της Ενότητας) παρουσιάζουν ιδιομορφίες στον σχηματισμό τους.

Σχηματισμός μέλλοντα ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων

Τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζουν την οριστική του μέλλοντα από το θέμα τους και τις καταλήξεις **-ᾶ, -οῦμαι**. Κλίνονται δηλαδή στον μέλλοντα σύμφωνα με τον ενεστώτα των συνηρημένων ρημάτων β' τάξης (σε *-έω*).

οριστική	ε.φ.	<i>ἀμυνῶ</i> (ρ. <i>ἀμύνω</i>)	<i>στελῶ</i> (ρ. <i>στέλλω</i>)
	μ.φ.	<i>ἀμυνοῦμαι</i> (ρ. <i>ἀμύνομαι</i>)	<i>ὄδυροῦμαι</i> (ρ. <i>ὀδύρομαι</i>)
ευκτική	ε.φ.	<i>ἀμυνοῖμι</i>	<i>στελοῖμι</i>
	μ.φ.	<i>ἀμυνοίμην</i>	<i>ὄδυροίμην</i>
απαρέμφατο	ε.φ.	<i>ἀμυνεῖν</i>	<i>στελεῖν</i>
	μ.φ.	<i>ἀμυνεῖσθαι</i>	<i>ὄδυρεῖσθαι</i>
μετοχή	ε.φ.	<i>ἀμυνῶν</i>	<i>στελῶν</i>
		<i>ἀμυνούσα</i>	<i>στελοῦσα</i>
		<i>ἀμυνοῦν</i>	<i>στελοῦν</i>
	μ.φ.	<i>ἀμυνούμενος</i>	<i>ὄδυρούμενος</i>
		<i>ἀμυνουμένη</i>	<i>ὄδυρουμένη</i>
		<i>ἀμυνούμενον</i>	<i>ὄδυρούμενον</i>

- ▶ Να γράψετε το β' και γ' πρόσωπο ενικού και πληθυντικού οριστικής μέλλοντα του ρ. *ἐμβάλλω*.

Σχηματισμός αορίστου ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων

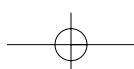
Τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα σχηματίζουν τον αόριστο **αίγιμο** (χωρίς -σ-) σε **-α, -άμην**.

Σχηματισμός οριστικής

αύξηση	↓	θέμα	↓	καταλήξεις αορίστου
ε.φ.	ἔ	- νειμ	- α	
μ.φ.	έ	- νειμ	- άμην	

➔ Παρατήρηση

- ♦ Κατά τον σχηματισμό της οριστικής του αορίστου το φωνήεν που προηγείται του ένρινου ή υγρού ρηματικού χαρακτήρα μεταβάλλεται σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα:

$\check{\alpha} \rightarrow \bar{\alpha}$ (μετά από ε, ι, ρ)	π.χ. μαρ <u>α</u> ίνω (θ. μαρ <u>ᾶ</u> ν-)	→	ἐ-μάρ <u>ᾶ</u> ν-α
$\check{\alpha} \rightarrow \eta$	π.χ. φα <u>ι</u> νώ (θ. φ <u>ᾶ</u> ν-)	→	ἔ-φη <u>ν</u> -α
$\epsilon \rightarrow \epsilon\iota$	π.χ. ἀγγέ <u>λ</u> ω (θ. ἀγγ <u>ε</u> λ-)	→	ἦγγ <u>ε</u> ιλ-α
$\check{\iota} \rightarrow \bar{\iota}$	π.χ. κ <u>ρ</u> ίνω (θ. κ <u>ρῖ</u> ν-)	→	ἔ-κ <u>ρῖ</u> ν-α
$\check{\upsilon} \rightarrow \bar{\upsilon}$	π.χ. ἀ <u>μ</u> ύνω (θ. ἀ <u>μῦ</u> ν-)	→	ἦ <u>μῦ</u> ν-α

Σχηματισμός άλλων εγκλίσεων

υποτακτική	ε.φ.	νε <u>ί</u> μ - ω
	μ.φ.	νε <u>ί</u> μ - ω <u>μαι</u>
ευκτική	ε.φ.	νε <u>ί</u> μ - αι <u>μι</u>
	μ.φ.	νε <u>ι</u> μ - α <u>ίμην</u>
προστακτική	ε.φ.	νε <u>ῖ</u> μ - ο <u>ν</u> (β' εν.)
	μ.φ.	νε <u>ῖ</u> μ - α <u>ι</u> (β' εν.)
απαρέμφατο	ε.φ.	νε <u>ῖ</u> μ - α <u>ι</u>
	μ.φ.	νε <u>ί</u> μ - α <u>σθαι</u>
μετοχή	ε.φ.	νε <u>ί</u> μ - α <u>ς</u>
		νε <u>ί</u> μ - α <u>σα</u>
		νε <u>ῖ</u> μ - α <u>ν</u>
	μ.φ.	νε <u>ι</u> μ - α <u>μενος</u>
		νε <u>ι</u> μ - α <u>μένη</u>
		νε <u>ι</u> μ - α <u>μενον</u>

- Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις αορίστου του ρ. στέλλω, στέλλομαι και να τονίσετε τους ρηματικούς τύπους:

Ενεργητική φωνή

	οριστική	υποτακτική	ευκτική	προστακτική
α' εν.	ἔ <u>σ</u> τειλ-α	σ <u>τ</u> ε <u>ί</u> λ-ω	σ <u>τ</u> ε <u>ί</u> λ-αι <u>μι</u>	—
β' εν.	ἔ <u>σ</u> τειλ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....
γ' πληθ.	ἔ <u>σ</u> τειλ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....

απαρέμφατο: μετοχή:,,

Μέση φωνή

	οριστική	υποτακτική	ευκτική	προστακτική
α' εν.	ἔ <u>σ</u> τειλ- <u>άμην</u>	σ <u>τ</u> ε <u>ί</u> λ-ω <u>μαι</u>	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-α <u>ίμην</u>	—
β' εν.	ἔ <u>σ</u> τειλ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....
γ' πληθ.	ἔ <u>σ</u> τειλ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....	σ <u>τ</u> ε <u>ι</u> λ-.....

απαρέμφατο: μετοχή:,,

2. Η κλίση των ανώμαλων ουσιαστικών ἡ ναῦς και ἡ χεῖρ

Τα ουσιαστικά που μεταβάλλουν το θέμα τους σε κάποιες πτώσεις ονομάζονται **μεταπλαστά**. Το ουσιαστικό ἡ **ναῦς** (πβ. ν.ε.: ναύσταθμος, νηοπομπή) κλίνεται σύμφωνα με τη γ' κλίση και παρουσιάζει τρία θέματα: **ναυ-**, **νε-** και **νη-**.

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.	ἡ ναῦ-ς	αἱ νῆ-ες
γεν.	τῆς νε-ώς	τῶν νε-ῶν
δοτ.	τῇ νη-ί	ταῖς ναυ-σί(ν)
αιτ.	τήν ναῦ-ν	τάς ναῦ-ς
κλητ.	ᾧ ναῦ	ᾧ νῆ-ες

Το ουσιαστικό ἡ **χεῖρ** (πβ. ν.ε.: χειροποίητος, χειροτεχνία) κλίνεται σύμφωνα με τη γ' κλίση. Στη δοτική πληθ. εμφανίζει θέμα **χερ-**.

	ενικός αριθμός	πληθυντικός αριθμός
ονομ.	ἡ χεῖρ	αἱ χεῖρες
γεν.	τῆς χειρός	τῶν χειρῶν
δοτ.	τῇ χειρί	ταῖς χερσί(ν)
αιτ.	τήν χεῖρα	τάς χεῖρας
κλητ.	ᾧ χεῖρ	ᾧ χεῖρες

Ασκήσεις

- Να μεταφέρετε τους κλιτούς τύπους των παρακάτω προτάσεων στον άλλο αριθμό:
 - Ταῖς ἄλλαις ναυσὶν ἐπλεον ἐπὶ τὰς πολεμίας.
 - Ἐν δ' ἄρα ἀνατείναντες τινες τὰς δεξιὰς χεῖρας προσελάνθωσιν ὑμῖν, δέχεσθε φιλιῶς τοὺς ἄνδρας.
 - Κτενῶ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ ψήφῳ καὶ τῇ ἔμαντοῦ χειρὶ, ἂν δυνατὸς ᾧ, ὅς ἂν καταλύσῃ τὴν δημοκρατίαν.
- Να συμπληρώσετε τους παρακάτω πίνακες με τους τύπους του αορίστου ενεργητικής και μέσης φωνής του ρ. **καθαίρω**:

Ενεργητική φωνή

	οριστική	υποτακτική	ευκτική	προστακτική
α' εν.	ἐκαθ.....	καθ.....	καθ.....	—
γ' εν.
α' πληθ.	—
γ' πληθ.

απαρέμφατο:, μετοχή:,,

Μέση φωνή

	οριστική	υποτακτική	ευκτική	προστακτική
α' εν.	ἐκαθ.....	καθ.....	καθ.....	—
γ' εν.
α' πληθ.	—
γ' πληθ.

απαρέμφατο: μετοχή:,,

3. Να εντοπίσετε τους τύπους αορίστου β' του κειμένου της Ενότητας (πλην απαρεμφάτων και μετοχών) και να γράψετε το ίδιο πρόσωπο σε όλες τις εγκλίσεις του ίδιου χρόνου.
4. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β' και στη συνέχεια να γράψετε το α' ενικό οριστικής ενεστώτα κάθε ρήματος στη φωνή που βρίσκεται:

A'	B'
1. στελεῖ	α. απαρ. μέλλ. ε.φ.
2. σφαλοῦνται	β. γ' πληθ. οριστ. μέλλ. μ.φ.
3. ἔφηναν	γ. γ' εν. οριστ. μέλλ. ε.φ.
4. ἀγγείλατε	δ. β' πληθ. προστ. αορ. ε.φ.
5. ἐκτενεῖν	ε. γ' πληθ. οριστ. αορ. ε.φ.

5. Αφού συμπληρώσετε τον πίνακα, στην έγχρωμη στήλη θα δείτε να σχηματίζεται το γ' πληθ. ευκτ. μέλλ. ε.φ. του ρ. σφάλλω:

- α. γ' πληθ. υποτ. αορ. ε.φ. ρ. μένω.
- β. β' εν. οριστ. παρακ. ε.φ. ρ. γράφω.
- γ. απαρ. αορ. ε.φ. ρ. μένω.
- δ. γ' εν. ευκτ. μέλλ. ε.φ. ρ. ἀγγέλλω.
- ε. ονομ. εν. ουδ. μτχ. μέλλ. ε.φ. ρ. βάλλω.
- στ. β' εν. ευκτ. αορ. ε.φ. ρ. νέμω.
- ζ. β' εν. προστ. αορ. ε.φ. ρ. ἐφευρίσκω.
- η. β' εν. υποτ. αορ. μ.φ. ρ. κρίνομαι.

α.							
β.							
γ.							
δ.							
ε.							
στ.							
ζ.							
η.							

Πᾶσά τε ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται.

Πλάτων, Μενέξενος 246e-247a

Ο Αινείας φεύγει από τη φλεγόμενη Τροία κουβαλώντας στους ώμους τον πατέρα του Αγχίσιο (λεπτομέρεια από τη νομογραφία Η πυρκαγιά του Μπόργκο του Ραφαήλ, παπικά διαμερίσματα, Βατικανό).

ἀλλὰ ἐγκαταλαμβανόμενον ὑπὸ τοῦ πυρός, ἀράμενον φέρειν. Φορτίου δ' οἶμαι προσγενομένου καὶ αὐτὸς ἐγκατελήφθη. Ὅθεν δὴ καὶ ἄξιον θεωρῆσαι τὸ θεῖον, ὅτι τοῖς ἀνδράσιν τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει. Λέγεται γὰρ κύκλω τὸν τόπον ἐκεῖνον περιρρυῆναι τὸ πῦρ καὶ σωθῆναι τούτους μόνους, ἀφ' ὧν καὶ τὸ χωρίον ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύεσθαι τῶν εὐσεβῶν χώρων· τοὺς δὲ ταχεῖαν τὴν ἀποχώρησιν ποιησαμένους καὶ τοὺς ἑαυτῶν γονέας ἐγκαταλιπόντας ἅπαντας ἀπολέσθαι.

Ένα παράδειγμα σεβασμού προς τους γονεῖς

Α. Κείμενο

Με τον λόγο του *Κατὰ Λεωκράτους* ο Λυκούργος (περ. 390-324 π.Χ.), Αθηναίος πολιτικός και ρήτορας, ζήτησε από το δικαστήριο της Ηλιαίας την καταδίκη του συμπολίτη του Λεωκράτη. Αυτός εγκατέλειψε την Αθήνα λίγο πριν από τη μάχη της Χαιρώνειας, επειδή φοβήθηκε ότι η πόλη θα έπεφτε στα χέρια των Μακεδόνων, και κατέφυγε στη Ρόδο, όπου διέδωσε ότι η πόλη είχε ήδη καταληφθεί. Στον λόγο του ο ρήτορας επισημαίνει το χρέος των πολιτών προς το θείο, την πατρίδα, τους νόμους και τους γονεῖς. Στο απόσπασμα τονίζεται η σημασία του σεβασμού προς τους γονεῖς.

Λέγεται γοῦν ἐν Σικελία (εἰ γὰρ καὶ μυθωδέστερόν ἐστιν, ἀλλ' ἀρμόσει καὶ νῦν ἅπασι τοῖς νεωτέροις ἀκοῦσαι) ἐκ τῆς Αἴτνης ῥύακα πυρός γενέσθαι· τοῦτον δὲ ῥεῖν φασιν ἐπὶ τε τὴν ἄλλην χώραν, καὶ δὴ καὶ πρὸς πόλιν τινὰ τῶν ἐκεῖ κατοικουμένων. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους ὀρμηῆσαι πρὸς φυγὴν, τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ζητοῦντας, ἓνα δὲ τινὰ τῶν νεωτέρων, ὀρῶντα τὸν πατέρα πρεσβύτερον ὄντα καὶ οὐχὶ δυνάμενον ἀποχωρεῖν,

Λυκούργος, *Κατὰ Λεωκράτους* 95-96

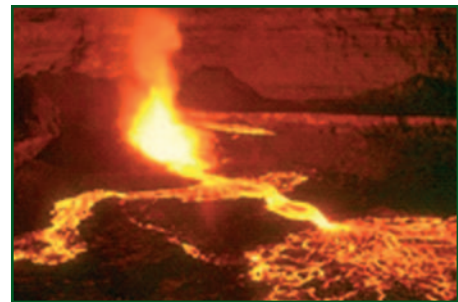
Γλωσσικά σχόλια

γοῦν	λοιπόν, πράγματι
ὅ/ἢ μυθώδης, τὸ μυθῶδες	αυτός που μοιάζει με μύθο
ἀρμόσει (μέλλ. απρὸς. ρ. ἀρμόττει / ἀρμόζει)	θα είναι κατάλληλο
ὁ ῥύαξ, τοῦ ῥύακος	το ρυάκι
ῥεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. ῥέω)	ὅτι ρέει, κυλάει
ἐγκαταλαμβάνομαι	παγιδεύομαι μέσα σε κάτι
ἀράμενον (μτχ. αορ. ρ. αἴρομαι)	αφού πήρε στους ώμους του (πβ. ν.ε.: ἄρση)
προσγίγνομαι	προστίθεμαι
ὄθεν	ἀπὸ αὐτὸ το γεγονός
θεωρέω, θεωρῶ	κοιτάζω, παρατηρῶ (πβ. ν.ε.: θεωρία, θεώρηση)
εὐμενῶς ἔχω	ευνοῶ, ἔχω φιλικές διαθέσεις
κύκλω τὸν τόπον ἐκεῖνον περιρρυῖναι (απαρ. αορ. β' ρ. περιρρέω)	κύλησε ολόγυρα και περικύκλωσε το μέρος εκείνο
τὸ χωρίον	η περιοχή
προσαγορεύομαι	αποκαλούμαι
ὁ χάρος	ο τόπος
ἀπολέσθαι (απαρ. αορ. β' ρ. ἀπόλλυμαι)	ὅτι χάθηκαν (πβ. ν.ε.: ἀπώλεια)

Ερμηνευτικά σχόλια

Λέγεται γοῦν ἐν Σικελία ἐκ τῆς Αἴτνης ῥύακα πυρὸς γενέσθαι: Η Αίτνα είναι ενεργό ακόμη ηφαίστειο της Σικελίας, κοντά στην πόλη της Κατάνης. Σύμφωνα με αρχαίες μαρτυρίες, μία σφοδρότατη έκρηξη του ηφαιστείου σημειώθηκε περίπου το 475 π.Χ.

τὸ θεῖον τοῖς ἀνδράσιν τοῖς ἀγαθοῖς εὐμενῶς ἔχει: Η αντίληψη για τη σχέση θεῶν και ανθρώπων ήταν διαφορετική κατά καιρούς στην αρχαία Ελλάδα. Έτσι, ἄλλη σχέση θεοῦ και ἀνθρώπου παρατηρεῖται στην ομηρική ποίηση, ἄλλη στον Ηρόδοτο και ἄλλη στην τραγωδία. Ο Λυκούργος ἐδῶ, πάντως, υποστηρίζει την ευρύτερα διαδεδομένη αντίληψη ὅτι οι θεοὶ βοηθοῦν τους καλοὺς και ευσεβεῖς ἀνθρώπους. Εντούτοις, για μεγάλο διάστημα οι ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν και στην κληρονομική ἐνοχή (βλ. ἰδίως Αισχύλο και Ηρόδοτο), σύμφωνα με την οποία ο θεὸς τιμωρεῖ ὄχι τον υπαίτιο ἀλλὰ τους ἀπογόνους του.

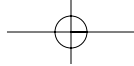
Ερωτήσεις

1. Ποιο περιστατικό διηγείται ο Λυκούργος, για να καταδείξει ότι οι θεοί τιμούν τον σεβασμό προς τους γονείς;
2. Γνωρίζετε άλλα παραδείγματα σεβασμού προς τους γονείς και, γενικότερα, προς τους μεγαλύτερους από τη μυθολογία ή την Ιστορία;
3. Ενισχύουν, κατά τη γνώμη σας, οι σύγχρονες κοινωνίες τον σεβασμό προς τους γονείς και τους μεγαλύτερους και βοηθούν τα μέλη τους που αντιμετωπίζουν προσωρινά ή μονιμότερα προβλήματα; Να αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα.
4. Να εικονογραφήσετε το περιστατικό που περιγράφει ο Λυκούργος επιλέγοντας το υλικό και την τεχνική που προτιμάτε.

Άλλο ένα παράδειγμα σεβασμού προς τους γεροντότερους της οικογένειας: Ο Ακάμας και ο Δημοφών οδηγούν τη γιαγιά τους Αίθρα μετά την πτώση της Τροίας (αττικός ερυθρόμορφος κρατήρας, 500 π.Χ., Βρετανικό Μουσείο Λονδίνου).

B. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

- Να συμπληρώσετε την τρίτη στήλη του πίνακα χαρακτηρίζοντας το α' συνθετικό των λέξεων της πρώτης στήλης σύμφωνα με το παράδειγμα:

Σύνθετες λέξεις Άκλιτη λέξη ως α' συνθετικό

σύνθετη λέξη	συνθετικά	το α' συνθετικό είναι...
ἀποχωρέω, ἀποχωρῶ	ἀπό + χωρέω, χωρῶ	πρόθεση
ἐπισκοπέω, ἐπισκοπῶ	ἐπί + σκοπέω, σκοπῶ	
εὐμενής	εὖ + μένος	
εὐσεβής	εὖ + σέβω	
κατοικέω, κατοικῶ	κατά + οἰκέω, οἰκῶ	
περιορέω	περί + ῥέω	
προσαγορεύω	πρός + ἀγορεύω	
προσγίγνομαι	πρός + γίγνομαι	

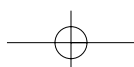
Ασκήσεις

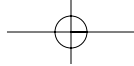
1. α. Να συμπληρώσετε τη δεύτερη στήλη του πίνακα με λέξεις της α.ε. αντώνυμες αυτών της πρώτης στήλης:

λέξη	αντώνυμο
ἄπορος	_____
ἀκλής (= ἀδοξος)	_____
εὐλογέω, εὐλογῶ	_____
εὐσεβής	_____
δύσελπς	_____
δύσνοια	_____
δυσδαίμων	_____

- β. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με α' συνθετικό το επίρρημα εὖ ή το μόριο δυσ- που να αποδίδουν τις παρακάτω φράσεις:

αυτός που είναι δύσκολο να επιλυθεί	→	_____
αυτός που ηχεί ευχάριστα	→	_____
αυτός που πείθεται δύσκολα	→	_____
αυτός που θραύεται εύκολα	→	_____
αυτός που κινείται με δυσκολία, ο αργός	→	_____
αυτός που προμηνύει δυσάρεστη έκβαση κάποιου πράγματος	→	_____

2. α. Χρησιμοποιώντας προθέσεις ως α' συνθετικό και το ρήμα *ρέω* ως β' συνθετικό να σχηματίσετε σύνθετα ρήματα της α.ε. και να γράψετε τη σημασία τους.

β. Να γράψετε στη ν.ε. από δύο σύνθετα ρήματα χρησιμοποιώντας τις προθέσεις *ἀμφί*, *ἀντί* και *παρά* ως α' συνθετικό.

3. Να συμπληρώσετε στις παρενθέσεις τους αριθμούς των σύνθετων λέξεων του πλαισίου οι οποίοι αντιστοιχούν στις σημασίες που δίνονται δίπλα:

1. πυροδότηση

2. πυρίμαχος

3. πυραγός

4. πυρομανής

5. πυρασφάλεια

α. αυτός που αντέχει σε υψηλές θερμοκρασίες ()

β. πρόσωπο που του αρέσει να προκαλεί πυρκαγιές ()

γ. αξιωματικός της Πυροσβεστικής ()

δ. η μέριμνα για την αποτροπή ατυχημάτων που προκαλούνται από φωτιά ()

ε. πρόκληση έκρηξης με χρήση ειδικού μηχανισμού ()

Γ1. Γραμματική

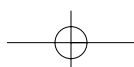
Οι λέξεις *ἐγκατελήφθη* και *σωθῆναι* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι παθητικού αορίστου. Ποιο κοινό χαρακτηριστικό παρουσιάζουν;

I. Παθητικοί χρόνοι φωνηεντόληκτων και αφωνόληκτων ρημάτων

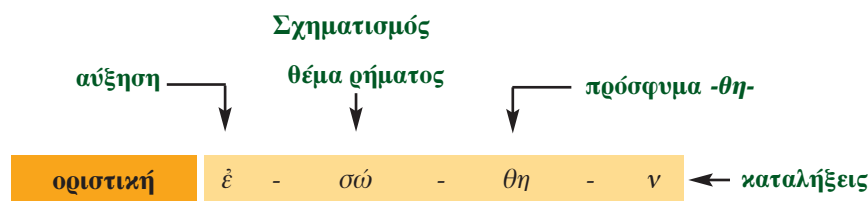
Στην α.ε. τα ρήματα στη μέση και παθητική διάθεση έχουν τις ίδιες καταλήξεις. Εξαιρέση αποτελούν ο μέλλοντας και ο αόριστος, που σχηματίζουν διαφορετικούς τύπους στην παθητική διάθεση· μάλιστα μερικά ρήματα σχηματίζουν δύο ζεύγη παθητικών χρόνων, τους πρώτους (α') και τους δεύτερους (β') παθητικούς χρόνους.

1. Α' παθητικός μέλλοντας

θέμα ρήματος	πρόσφσμα -θη-	καταλήξεις μέλλοντα μέσης φωνής
οριστική	λν - θή -	σομαι
ευκτική	λν - θη -	σοίμην
απαρέμφατο	λν - θή -	σεσθαι
μετοχή	λν - θη -	σόμενος
	λν - θη -	σομένη
	λν - θη -	σόμενον

2. Α' παθητικός αόριστος

Κλίση

οριστική	υποτακτική	ευκτική	προστακτική
ἐ-σώ-θη-ν	σω-θῶ	σω-θείη-ν	—
ἐ-σώ-θη-ς	σω-θῆ-ς	σω-θείη-ς	σώ-θη-τι
ἐ-σώ-θη	σω-θῆ	σω-θείη	σω-θή-τω
ἐ-σώ-θη-μεν	σω-θῶ-μεν	σω-θείη-μεν, σω-θειῖ-μεν	—
ἐ-σώ-θη-τε	σω-θῆ-τε	σω-θείη-τε, σω-θειῖ-τε	σώ-θη-τε
ἐ-σώ-θη-σαν	σω-θῶ-σι	σω-θείη-σαν, σω-θειῖ-εν	σω-θέ-ντων, σω-θή-τωσαν

απαρέμφατο: σω-θῆ-ναι **μετοχή:** σω-θείς, σω-θεισα, σω-θέν

► Παρατηρήσεις

- ♦ Τα **αφονόληκτα** ρήματα ακολουθούν τους ίδιους κανόνες σχηματισμού και την ίδια κλίση στον παθητικό μέλλοντα και αόριστο, αλλά μεταβάλλουν τον χαρακτήρα τους μπροστά από το **-θ-** του χρονικού προσφύματος **-θη-/-θε-**, όπως φαίνεται παρακάτω:

π, β, (πτ) → φ
 κ, γ, (ττ, σσ) → χ
 τ, δ, θ, (ζ) → σ

π.χ. λείπομαι → (θ. λειπ-) λειφθήσομαι, ἐλείφθην
 λαμβάνομαι → (θ. λαβ-) ἐλήφθην
 κηρύττομαι → (θ. κηρυκ-) κηρυχθήσομαι, ἐκηρύχθην
 πείθομαι → (θ. πειθ-) πεισθήσομαι, ἐπεισθην

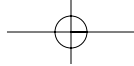
- ♦ **Μερικά ρήματα** σχηματίζουν τον παθητικό μέλλοντα και αόριστο α' με την **προσθήκη ενός -σ-** πριν από το πρόσφυμα **-θη-**, παρόλο που δεν είναι οδοντικόληκτα,

π.χ. ἀκούομαι → ἀκουσθήσομαι, ἠκούσθην
 κελεύομαι → κελευσθήσομαι, ἐκελεύσθην

3. Β' παθητικός μέλλοντας και αόριστος

Μερικά ρήματα σχηματίζουν τον παθητικό μέλλοντα και αόριστο με την προσθήκη μετά το θέμα του προσφύματος **-η/-ε-** αντί για **-θη-/-θε-**, π.χ. γραφ-ή-σομαι, ἐγράψ-η-ν. Έτσι σχηματίζονται ο **β' παθητικός μέλλοντας** και ο **β' παθητικός αόριστος**. Ο παθητικός μέλλοντας και αόριστος β' κλίνονται όπως και οι αντίστοιχοι πρώτοι παθητικοί χρόνοι με τη μόνη διαφορά ότι το β' ενικό προστακτικής έχει κατάληξη **-θι** (αντί για **-τι**), π.χ. γράψ-θι.

► Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις που λείπουν από τον παρακάτω πίνακα και να τονίσετε τους τύπους:

	οριστική	υποτακτική	ευκτική	προστακτική
α' εν.	ἔγραψ-ην	γραφ.....	γραφ.....	—
β' εν.	ἔγραψ.....	γραφ.....	γραφ.....	γράφ.....
γ' εν.	ἔγραψ.....	γραφ.....	γραφ.....	γραφ.....
β' πληθ.	ἔγραψ.....	γραφ.....	γραφ.....	γράφ.....

απαρέμφατο: γραφ..... **μετοχή:** γραφ....., γραφ....., γραφ.....

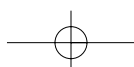
II. Αυτοπαθητικές αντωνυμίες

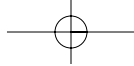
Αυτοπαθητικές είναι οι αντωνυμίες που φανερώνουν ότι το ίδιο το υποκείμενο ενεργεί και συγχρόνως δέχεται την ενέργεια (παθαίνει), π.χ. *γνώθι σαυτόν*. Επειδή οι τύποι της αυτοπαθητικής αντωνυμίας επέχουν στον λόγο θέση αντικειμένου, η αντωνυμία σχηματίζει μόνο τις πλάγιες πτώσεις.

	ενικός αριθμός						
	α' πρόσωπο		β' πρόσωπο		γ' πρόσωπο		ουδέτερο
	αρσενικό	θηλυκό	αρσενικό	θηλυκό	αρσενικό	θηλυκό	
γεν.	ἑμαυτοῦ	ἑμαυτῆς	σεαυτοῦ	σεαυτῆς	ἑαυτοῦ	ἑαυτῆς	—
δοτ.	ἑμαυτῶ	ἑμαυτῇ	σεαυτῶ	σεαυτῇ	ἑαυτῶ	ἑαυτῇ	—
αιτ.	ἑμαυτόν	ἑμαυτήν	σεαυτόν	σεαυτήν	ἑαυτόν	ἑαυτήν	ἑαυτό

	πληθυντικός αριθμός			
	α' πρόσωπο		β' πρόσωπο	
	αρσενικό	θηλυκό	αρσενικό	θηλυκό
γεν.	ἡμῶν αὐτῶν	ἡμῶν αὐτῶν	ὑμῶν αὐτῶν	ὑμῶν αὐτῶν
δοτ.	ἡμῖν αὐτοῖς	ἡμῖν αὐταῖς	ὑμῖν αὐτοῖς	ὑμῖν αὐταῖς
αιτ.	ἡμᾶς αὐτούς	ἡμᾶς αὐτάς	ὑμᾶς αὐτούς	ὑμᾶς αὐτάς

	πληθυντικός αριθμός		
	γ' πρόσωπο		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
γεν.	ἑαυτῶν ἢ σφῶν αὐτῶν	ἑαυτῶν ἢ σφῶν αὐτῶν	—
δοτ.	ἑαυτοῖς ἢ σφίσιν αὐτοῖς	ἑαυταῖς ἢ σφίσιν αὐταῖς	—
αιτ.	ἑαυτούς ἢ σφᾶς αὐτούς	ἑαυτάς ἢ σφᾶς αὐτάς	ἑαυτά

Γ2. Σύνταξη

Ποιητικό αίτιο και παθητική σύνταξη

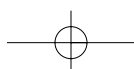
- ▶ **έγκαταλαμβάνεται υπό του πυρός:** Να αναγνωρίσετε τη διάθεση και τον χρόνο του ρήματος και να βρείτε τι δηλώνει ο εμπρόθετος προσδιορισμός.

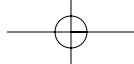
Τα ρήματα παθητικής διάθεσης φανερώνουν ότι το υποκείμενό τους δέχεται μία ενέργεια από ένα άλλο πρόσωπο ή πράγμα. Ο συντακτικός όρος ο οποίος δηλώνει αυτό το πρόσωπο ή το πράγμα ονομάζεται **ποιητικό αίτιο**. Στο παράδειγμα του κειμένου το ποιητικό αίτιο εκφέρεται με τη συνηθέστερη μορφή του, δηλ. τον εμπρόθετο προσδιορισμό **ὑπό + γενική** (πβ. ν.ε.: Σώθηκε από τον ναυαγιστή). Άλλες **μορφές ποιητικού αιτίου** είναι οι ακόλουθες:

από ἐκ παρά πρός	} + γενική	Ὁφεληθησόμεθα ἀπὸ τῶν ποιητῶν . Ἡ νῆσος δῶρον ἐκ βασιλέως ἐδόθη. Παρά πάντων ὁμολογεῖται ὅτι οἱ καταλύοντες τὸν δῆμον ἐβούλοντο ἐκείνων τῶν πολιτῶν ἐκποδῶν γενέσθαι. Τὴν κιβωτὸν ἤκουσεν ἠχμαλωτίσθαι πρὸς τῶν πολεμίων .
ἀπρόθετη δοτική , συνήθως με παρακ., υπερσ. ή συντ. μέλλ. ή με ρηματικό επίθετο σε -τός ή -τέος		Ταῦτα ὁμολόγητο ἡμῖν τε καὶ σοί . Ὁ ποταμός ἐστιν ἡμῖν διαβατέος.

Ενώ στην ενεργητική σύνταξη η έμφαση δίνεται στο υποκείμενο που δρα, στην παθητική η έμφαση δίνεται στην **πράξη**:

ενεργητική σύνταξη			παθητική σύνταξη		
Ὁ βασιλεὺς	ἐδίωκε	τούς πολεμίους	Οἱ πολέμοιοι	ἐδιώκοντο	ὑπὸ τοῦ βασιλέως
υποκείμενο	ρήμα ενεργ. διάθεσης	αντικείμενο	υποκείμενο	ρήμα παθ. διάθεσης	ποιητικό αίτιο
Ο βασιλιάς καταδίωκε τους εχθρούς			Οι εχθροί καταδιώκονταν από τον βασιλιά		

Ασκήσεις

1. Να κλίνετε το ρ. πέμπω στους χρόνους και στις εγκλίσεις που ζητούνται:

παθητικός μέλλοντας α'		παθητικός αόριστος α'	
οριστική	ευκτική	υποτακτική	προστακτική
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Να μεταφέρετε τους παρακάτω ρηματικούς τύπους στο ίδιο πρόσωπο παθητικού μέλλοντα και αορίστου διατηρώντας σταθερή την εγκλίση:

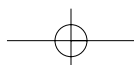
	παθητικός μέλλοντας α'	παθητικός αόριστος α'
κινδυνεύεται
παύοιντο
βουλεύσοιο
πράττεσθαι
ψευσάμενος
ιδρύεσθε

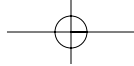
3. Να ελέγξετε τους παρακάτω ρηματικούς τύπους και να διορθώσετε όσους είναι λανθασμένοι:

οριστική	υποτακτική	ευκτική	προστακτική
κελευθήση	λειφθείς	κελευθείης	πεμφθήντων
έσώθης	σωθῆς	σωθείης	σωθῆτι
ἐλείφθησαν	λείφθωσι	ληφθείησαν	λειφθήτω
διαλέχθημεν	διαλεχθόμεν	διαλεχθείημεν	διαλέχθετε

4. Να υπογραμμίσετε την εγκλίση στην οποία βρίσκονται οι ρηματικοί τύποι που δίνονται και να γράψετε τον χρόνο στον οποίο βρίσκονται και τον αντίστοιχο τύπο του ενεστώτα:

παιδευθήσονται	(οριστ., ευκτ.)	_____	_____
ίδρυθείης	(υποτ., ευκτ.)	_____	_____
κηρύχθητι	(προστ., υποτ.)	_____	_____
πεισθῆ	(οριστ., υποτ.)	_____	_____

5. Στις φράσεις που ακολουθούν να υπογραμμίσετε το ποιητικό αίτιο και τον παθητικό τύπο που συμπληρώνει και να γράψετε ποια μορφή έχει:

- α. Τῆς μὲν οὖν παιδείας τῆς ὑπὸ τῶν προγόνων καταλειφθείσης (= που κληροδοτήθηκε) καταφρονεῖτε.
- β. Ἐλέγετο καὶ τοὺς θεοὺς ὑπὸ Διὸς βασιλεύεσθαι.
- γ. Ἡ ἐν Ὀλυμπίᾳ πανήγυρις παρὰ πάντων ἀνθρώπων ἀγαπᾶται καὶ θαυμάζεται.
- δ. Οὐκ ἠθέλησεν ἄλλων ἄρχειν, ἀλλ' εἶλετ' (= προτίμησε) ἐκ τῆς πόλεως ἀδικηθῆναι.
- ε. Ὡθούμενοι ὑπ' ἀλλήλων καὶ πατούμενοι, ὑπὸ τοῦ οἰκείου πλήθους ἐφθάρησαν.
- στ. Ὁ χρυσὸς ὑμῖν προτιμητέος ἐστίν.

6. Να σχηματίζετε ολοκληρωμένες προτάσεις με τις λέξεις που σας δίνονται, αφού τις τοποθετήσετε στον σωστό τύπο:

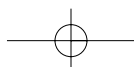
- α. οἱ Πέρσαι, ὑπό, οἱ βασιλεῖς, ἄρχονται.
- β. ἐτιμωρήθη, ὑπό, οἱ πολέμιοι, οὗτος, δικαίως.
- γ. οἱ παῖδες, ὑπό, ὁ παιδοτρίβης, διδάσκονται.

7. Να συμπληρώσετε τα κενά γράφοντας στην κατάλληλη πτώση το ουσιαστικό που σας δίνεται σε παρένθεση. Κατόπιν να μεταφέρετε τις προτάσεις στην ενεργητική φωνή και να εξηγήσετε πού δίνεται έμφαση μετά την αλλαγή της σύνταξης:

- α. Αἱ ὑδροίαι παρὰ _____ (οἱ ταμίαι) ἐφυλάττοντο.
- β. Ὁ νεανίας ὑπὸ _____ (Μενέξενος) συλληφθήσεται.
- γ. Αἱ εὐεργεσίαι ὑπὸ _____ (πάντες ἄνθρωποι) καὶ πάλαι καὶ νῦν πανταχοῦ καὶ λέγονται καὶ μνημονεύονται.
- δ. Ἐπίεισθητε ὑπὸ _____ (οἱ λόγοι) τοῦ κατηγοροῦ.
- ε. Ἄν ὑπὸ _____ (ἡ γυνή) ἐξαπατηθῆτε, οὐ μόνον ἔμ' ἀδικήσετε ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς.
- στ. Ἡμῶν ἡ πόλις τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ _____ (οἱ τύραννοι) κατεδουλώθη, τὸ δὲ ὕστερον ὑπὸ _____ (οἱ τριάκοντα).

Ἴσχυρόν ὄχλος ἐστίν, οὐκ ἔχει δὲ νοῦν.

Μένανδρος, Γνώμαι μονόστιχοι 265

Ο Σωκράτης πίνει το κώνειο στη φυλακή, ενώ οι μαθητές του γύρω του βρίσκονται σε απόγνωση (Ζακ Λουί Νταβίντ, 1787, ελαιογραφία, Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης).

Οι νόμοι επισκέπτονται τον Σωκράτη στη φυλακή

Α. Κείμενο

Στο έργο του *Κρίτων* ο Πλάτων παρουσιάζει τα επιχειρήματα που προέβαλε ο Σωκράτης αποκρούοντας τις προτάσεις των φίλων του να δραπετεύσει πριν από την εκτέλεση της θανατικής ποινής που του επιβλήθηκε από το δικαστήριο της Ηλιαίας (399 π.Χ.). Η κατηγορία που οδήγησε τον Σωκράτη στην καταδίκη ήταν ότι πίστευε σε άλλους θεούς από εκείνους που τιμούσε η πόλη του και ότι διέφθειρε τους νέους. Η δικαιολόγηση της άρνησής του να δραπετεύσει ήταν δύσκολη, καθώς οι φίλοι του υποστήριζαν ότι η δραπέτευσή του δε θα αποτελούσε αδικία αλλά θεραπεία μιας αδικίας. Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Σωκράτης παρουσιάζει τους νόμους προσωποποιημένους να του υποβάλλουν ερωτήματα σχετικά με τις συνέπειες μιας ενδεχόμενης δραπέτευσής του.

Εἰ μέλλουσιν ἡμῖν ἐνθένδε εἶτε ἀποδιδράσκειν, εἴθ' ὅπως δεῖ ὀνομάσαι τοῦτο, ἐλθόντες οἱ νόμοι καὶ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ἐπιστάντες ἔροιντο· Εἶπέ μοι, ὦ Σώκρατες, τί ἐν νῶ ἔχεις ποιεῖν; Ἄλλο τι ἢ τοῦτα τῶ ἔργῳ ᾧ ἐπιχειρεῖς διανοῆ τούς τε νόμους ἡμᾶς ἀπολέσαι καὶ σύμπασαν τὴν πόλιν τὸ σὸν μέρος; Ἡ δοκεῖ σοι οἷόν τε εἶτι ἐκείνην τὴν πόλιν εἶναι καὶ μὴ ἀνατετραφῆαι, ἐν ἧ ἂν αἱ γενόμεναι δίκαι μὴδὲν ἰσχύωσιν ἀλλὰ ὑπὸ ἰδιωτῶν ἄκυροί τε γίνωνται καὶ διαφθείρονται; Τί ἐροῦμεν, ὦ Κρίτων, πρὸς ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα; Πολλὰ γὰρ ἂν τις ἔχοι, ἄλλως τε καὶ ῥήτωρ, εἰπεῖν ὑπὲρ τούτου τοῦ νόμου ἀπολλυμένου ὅς τὰς δίκας τὰς δικασθείσας προστάττει κυρίας εἶναι. Ἡ ἐροῦμεν πρὸς αὐτούς ὅτι «Ἡδίκη γὰρ ἡμᾶς ἡ πόλις καὶ οὐκ ὀρθῶς τὴν δίκην ἔκριεν;» Ταῦτα ἢ τί ἐροῦμεν;

Πλάτων, *Κρίτων* 50a-c

Γλωσσικά σχόλια

μέλλουσιν (μτχ. ενεστ.) ἡμῖν ἀποδιδράσκω ἐνθένδε τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ἐπιστάντες (μτχ. αορ. β' ρ. ἐφίσταμαι) εἰ... ἔροιντο (γ' πληθ. ευκτ. αορ. β' ρ. ἐρωτάω, -ῶ) ἐν νῶ (δοτ. εν. ουσ. ὁ νοῦς) διανοέομαι, διανοοῦμαι ἀπολέσαι (απαρ. αορ. ρ. ἀπόλλυμι) ὁ σύμπαρ, ἡ σύμπαρσα, τὸ σύμπαρ τὸ σὸν μέρος οἶόν τ' [εἶναι] (απαρ. απρὸσ. ἐκφρασης) εἶναι ἔτι ἀνατετράφθαι (απαρ. παρακ. ρ. ἀνατρέπομαι) αἱ γινόμεναι δίκαι ἰσχύω ὁ ἰδιώτης γίγνομαι ἄκυρος διαφθείρομαι	ενώ πρόκειται, ενώ σκοπεύουμε δραπετεύω (πβ. ν.ε.: απόδραση) από εδώ το σύνολο των πολιτών, οι δημόσιες αρχές σταθούν μπροστά μας και (πβ. ν.ε.: επιστάτης, επιστασία) αν ρωτήσουν στον νου (σου) σκέφτομαι (πβ. ν.ε.: διάνοια, διανοητής) να καταστρέψεις (πβ. ν.ε.: απώλεια) όλος (ανεξαιρέτως) όσο εξαρτάται από εσένα, όσο περνάει από το χέρι σου ότι είναι δυνατόν να υπάρξει ακόμα, πια να μην έχει καταλυθεί οι δικαστικές αποφάσεις ισχύω, έχω δύναμη (πβ. ν.ε.: ισχυρός, ανίσχυρος) ο ανειδίκευτος, ο μη επαίτων, ο απλός πολίτης ακυρώνομαι, χάνω την ισχύ μου καταστρέφομαι, αφανίζομαι, (εδώ) καταργούμαι (πβ. ν.ε.: διαφθορά)
τί ἐροῦμεν; (ορ. μέλλ. ρ. λέγω) ἔχω + ἀπαρέμφατο ἂν τις ἔχοι εἰπεῖν ἄλλως τε καὶ ἀπολλυμένου (μτχ. ενεστ. ρ. ἀπόλλυμαι) τὰς δίκας τὰς δικασθείσας κύριός εἰμι	τι θα πούμε; μπορώ να θα μπορούσε κανείς να πει και μάλιστα, και ιδιαίτερα που κινδυνεύει να χαθεί, να καταλυθεί (πβ. το απολωλός πρό- βατο) τις δικαστικές αποφάσεις ισχύω, είμαι έγκυρος

Ερμηνευτικά σχόλια

ἐκεῖνην τὴν πόλιν εἶναι... ἄκυροί τε γίνονται καὶ διαφθείρονται:: Ο Σωκράτης επισημαίνει στον Κρίτωνα πόσο σημαντικό είναι για την ύπαρξη μιας πολιτείας να γίνονται σεβαστές οι δικαστικές αποφάσεις. Η σημασία που αποδίδεται στη δικαστική εξουσία είναι διαχρονική. Στις μέρες μας, μάλιστα, στα δημοκρατικά πολιτεύματα η ανεξαρτησία και η απρόσκοπτη λειτουργία της Δικαιοσύνης θεωρούνται εγγύηση για τον σεβασμό των δικαιωμάτων του πολίτη και χαρακτηριστικά της πραγματικής δημοκρατίας.

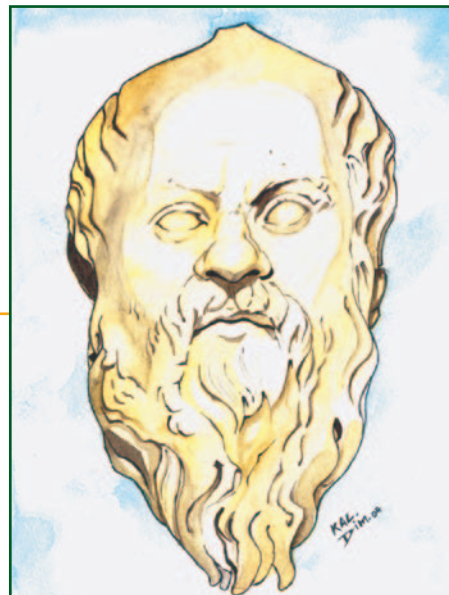
ὑπὸ ἰδιωτῶν: Ἰδιώτης χαρακτηρίζεται ο ανειδίκευτος, ο απλός πολίτης. Αντιδιαστέλλεται προς πρόσωπα τα οποία κατέχουν δημόσια αξιώματα (στρατηγός, ἄρχων), έχουν μια επαγγελματική ιδιότητα (χειροτέχνης, ἰατρός) ή μια ειδικότερη ενασχόληση (φιλόσοφος).

ἄλλως τε και ῥήτωρ: Όταν ένας πολίτης πρότεινε την τροποποίηση, την αντικατάσταση ή και την κατάργηση ενός νόμου, η Εκκλησία του Δήμου όριζε συνηγόρους ῥήτορες, για να υπερασπίσουν τον νόμο αυτό. Η διαδικασία της κρίσης του νόμου λάμβανε χώρα ενώπιον του δικαστηρίου της Ηλιαίας. Εκθέτονταν τα επιχειρήματα υπέρ και κατά του νόμου και κατόπιν λαμβανόταν η σχετική απόφαση.

Ερωτήσεις

1. Ποια συνέπεια θα έχει, σύμφωνα με τα λεγόμενα των νόμων, η απόδραση του Σωκράτη από τη φυλακή; Ποια είναι, σύμφωνα με το κείμενο, η απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωση και τη διασφάλιση της σταθερότητας της πολιτείας;
2. Πώς εξηγείτε την άρνηση του Σωκράτη να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία που του δίνουν οι φίλοι του να αποδράσει; Πώς θα τον χαρακτηρίζατε ως πολίτη και ως δάσκαλο;
3. Σε αρκετές περιπτώσεις ένας πολίτης ή μια κατηγορία πολιτών ενός σύγχρονου δημοκρατικού κράτους θεωρούν ότι θίγονται τα συμφέροντά τους από μια νομοθετική ρύθμιση. Ποια, κατά τη γνώμη σας, πρέπει να είναι η στάση τους;

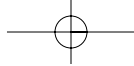

Αναπαράσταση ρωμαϊκού αντιγράφου προτομής του Σωκράτη (4ος αι. π.Χ., Μουσείο Βατικανού)

Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

1. Να συμπληρώσετε τα κενά του παρακάτω πίνακα αναλύοντας τις σύνθετες λέξεις του κειμένου της Ενότητας στα συνθετικά μέρη τους:

σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	β' συνθετικό
ἀπόλλυμι		
διαφθείρω		
ἐφίστημι		
προστάτω		
σύμπασι		

2. Να συμπληρώσετε τα κενά του παρακάτω πίνακα σχηματίζοντας σύνθετες λέξεις της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

α' συνθετικό		β' συνθετικό	σύνθετη λέξη
παρά	+	νόμος	(επίθ.) _____
ἐπί	+	κοινός	(επίθ.) _____
μήτηρ	+	πόλις	(ουσ.) _____
κώμη	+	πόλις	(ουσ.) _____
ἄ-	+	πόλις	(επίθ.) _____
ὑπό	+	δίκη	(επίθ.) _____
ἀνά	+	κρίνω	(ρῆμα) _____
εὖ	+	νοῦς	(επίθ.) _____
μετά	+	ἔχω	(επίθ.) _____

3. Χρησιμοποιώντας ως α' συνθετικό τις προθέσεις ἀνά, ἀπό, ἐξ, ἐπί, μετά, περί, σὺν και ὑπὲρ και ως β' συνθετικό το ρῆμα ἔχω να σχηματίσετε σύνθετα ρήματα, ουσιαστικά και επίθετα της α.ε., όπου είναι δυνατόν:

πρόθεση	ρῆμα	ουσιαστικό	επίθετο
περί	περιέχω		

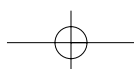
4. α. Χρησιμοποιώντας το ρ. γίγνομαι ως β' συνθετικό και ως α' συνθετικό κλιτή ή άκλιτη λέξη, να σχηματίσετε όσο περισσότερες σύνθετες λέξεις της α.ε. μπορείτε σύμφωνα με το παράδειγμα: εὖ + γίγνομαι > εὐγενής.
 β. Να κατατάξετε τις -ομόρριζες του ρήματος γίγνομαι- λέξεις γεννήτωρ, γέννα, γενναῖος, γονεύς, γένεσις, γένος, γόνιμος, γονικός, γνήσιος, γέννημα στον κατάλληλο πίνακα:

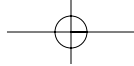
ενέργεια ή κατάσταση
 ἢ _____
 ἢ _____

πρόσωπο που ενεργεί
 ὁ _____
 ὁ _____

αποτέλεσμα ενέργειας
 τὸ _____
 τὸ _____

επίθετα

Γ. Σύνταξη

1. Τα είδη του μορίου ἄν

Α. Υποθετικό

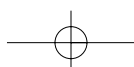
- α. Βρίσκεται στην **αρχή** της πρότασης στην οποία ανήκει (δευτερεύουσα υποθετική).
 β. Συντάσσεται με **υποτακτική**.
 γ. Δέχεται **άρνηση μή**.
 δ. Μεταφράζεται στη ν.ε. με τον υποθετικό σύνδεσμο «αν».
 π.χ. Ἄν ἐμὲ ἀποκτείνητε, οὐκ ἐμὲ βλάψετε, ἀλλ' ὑμᾶς αὐτούς.

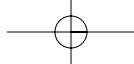
Β. Αοριστολογικό

- α. Είναι πάντοτε η **δεύτερη λέξη** της πρότασης στην οποία ανήκει· η πρώτη είναι αναφορική αντωνυμία, αναφορικό επίρρημα, χρονικός ή τελικός σύνδεσμος.
 β. Συντάσσεται με **υποτακτική**.
 γ. Δέχεται **άρνηση μή**.
 δ. Στη ν.ε. **δε μεταφράζεται** ή αποδίδεται με: «**τυχόν**», «**ίσως**», «**-δήποτε**».
 π.χ. Ἄκουσον, ὡς ἂν μάθῃς (= Ἄκουσε, για να καταλάβεις ίσως).

Γ. Δυνητικό

- α. Δέχεται **άρνηση οὐ(κ)**.
 β. Συντάσσεται με:
 i) **ευκτική** (πλην μέλλοντα). Η **δυνητική ευκτική** δηλώνει κάτι το δυνατό στο παρόν και στο μέλλον. Αποδίδεται με: θα + παρατατικό, θα μπορούσα να + ρήμα.
 π.χ. Ἐπι δὲ τί ἂν τοῖς τοιούτοις ἄχθοισθε (= γιατί θα δυσανασχετούσατε);
 ii) **οριστική** (μόνο ιστορικών χρόνων). Η **δυνητική οριστική** δηλώνει κάτι το δυνατό στο παρελθόν ή κάτι αντίθετο του πραγματικού. Αποδίδεται με: θα + παρατατικό ή υπερσυντέλικο.
 π.χ. Ἐβουλόμην ἂν πολλῶν ἔνεκεν Μειδίαν ζῆν [= θα επιθυμούσα για πολλούς λόγους να ζούσε ο Μειδίας (αλλά δε ζει)].
 iii) **απαρέμφατο** ή **μετοχή** (πλην μέλλοντα). **Δυνητικό απαρέμφατο** ή **μετοχή** συναντάμε στον πλάγιο λόγο και προέρχονται από δυνητική ευκτική ή δυνητική οριστική του ευθέος λόγου· συνήθως αποτελούν απόδοση εξαρτημένου υποθετικού λόγου.
 π.χ. Δοκεῖ μοι τις οὐκ ἂν ἀμαρτεῖν (= οὐκ ἂν ἀμάροτι, δε θα έσφαλλε) εἰπὼν ὅτι νυνὶ κρίνεται μὲν Ἀριστογείτων, δοκιμάζεσθε δὲ καὶ κινδυνεύεθ' ὑμεῖς περὶ δόξης.
 Δοκεῖ μοι συγγνώμην ἂν ἔχειν ἡμᾶς (= ἂν εἴχομεν, θα συγχωρούσαμε), εἰ ἑωρῶμεν σφῆζόμενα τῆ πόλει τὰ ὑπὸ τούτων δημευόμενα.

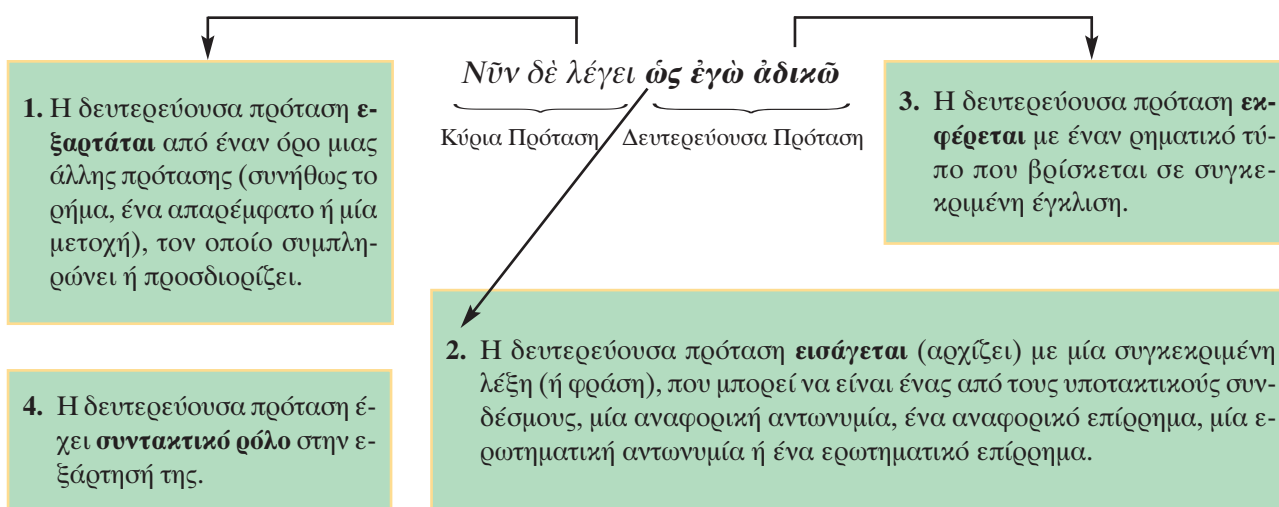
► Παρατηρήσεις

- ♦ Οι χρονικοί σύνδεσμοι *ὅταν*, *ὁπότε*, *ἐπειδὴν* και *ἐπὶ* προήλθαν από ενσωμάτωση του αοριστολογικού ἄν στους συνδέσμους *ὅτε*, *ὁπότε*, *ἐπειδὴ* και *ἐπεί* αντίστοιχα.
- ♦ Το υποθετικό ἄν προέρχεται από την ένωση του υποθετικού συνδέσμου *εἰ* με το αοριστολογικό ἄν (*εἰ ἄν* → ἄν).

2. Οι δευτερεύουσες προτάσεις της α.ε.

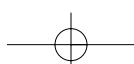
Όπως ήδη γνωρίζετε από τη Β' Γυμνασίου –και από τη ν.ε.– σε μία περίοδο ή ημιπερίοδο υπάρχουν προτάσεις **κύριες** και **δευτερεύουσες**. Κύριες είναι αυτές που **μπορούν να σταθούν μόνες τους στον λόγο**, ενώ οι δευτερεύουσες **εξαρτώνται πάντα** από άλλες προτάσεις (κύριες ή δευτερεύουσες). **Σε κάθε περίοδο ή ημιπερίοδο πρέπει οπωσδήποτε να υπάρχει τουλάχιστον μία κύρια πρόταση.**

α. Ο χαρακτηρισμός των δευτερευουσών προτάσεων

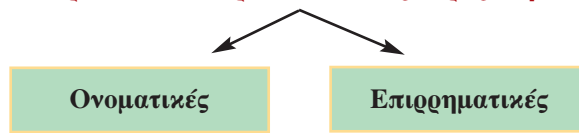

Για να χαρακτηρίσουμε με ολοκληρωμένο τρόπο μια δευτερεύουσα πρόταση, πρέπει να αναφερθούμε σε όλα τα παραπάνω στοιχεία, δηλαδή να δηλώσουμε από πού **εξαρτάται**, πώς **εισάγεται**, πώς **εκφέρεται** και ποιος είναι ο **συντακτικός ρόλος** της.

π.χ. *Οἱ στρατιῶται λέγουσιν ὅτι Κῦρος τέθνηκε*: Στη φράση αυτή υπάρχουν δύο προτάσεις, μία κύρια (*Οἱ στρατιῶται λέγουσιν*) με ρήμα το *λέγουσιν* (εξάρτηση) και μία δευτερεύουσα ειδική (*ὅτι Κῦρος τέθνηκε*), η οποία εισάγεται με τον ειδικό σύνδεσμο *ὅτι*, εκφέρεται με οριστική (*τέθνηκε*) και λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα εξάρτησης *λέγουσιν*.

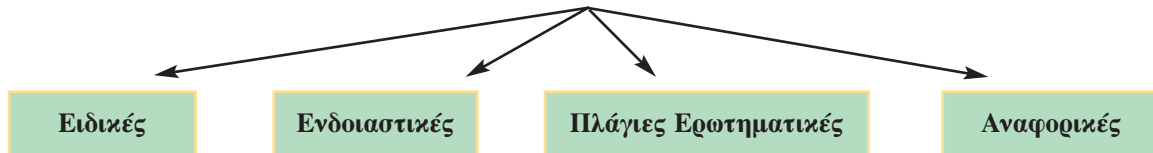

β. Διάκριση δευτερευουσών προτάσεων ως προς τη συντακτική θέση

- Αφού θυμηθείτε την ανάλογη διάκριση στη ν.ε., να απαριθμήσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις που έχετε διδαχθεί στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και να τις διακρίνετε σε ονοματικές και επιρρηματικές.

γ. Οι ονοματικές δευτερεύουσες προτάσεις της α.ε.

Ονομάζονται έτσι όσες λειτουργούν συντακτικά σαν ονόματα, δηλαδή έχουν συντακτική θέση την οποία μπορεί να καταλάβει ένα όνομα. Πιο συγκεκριμένα, οι ονοματικές δευτερεύουσες προτάσεις μπορεί να λειτουργούν ως:

Αντικείμενο σε προσωπικά ρήματα,

π.χ. Λέγω **ὅτι** πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἰσι σωτηρίας.

Υποκείμενο σε απρόσωπα ρήματα ή σε απρόσωπες εκφράσεις,

π.χ. Φόβος ἐστὶ **μὴ** ἠττηθῶμεν.

Επεξήγηση, κυρίως σε ουδέτερο δεικτικής αντωνυμίας που προηγείται,

π.χ. Τοῦτο ὑμᾶς δεῖ μαθεῖν, **ὅτι** τὸ συνέχον τὴν δημοκρατίαν ὄρκος ἐστίν.

Εἶδη ονοματικῶν δευτερευουσῶν προτάσεων τῆς α.ε.

Οι ονοματικές προτάσεις διακρίνονται σε τέσσερα είδη:

1. Ειδικές

Εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους *ὅτι* (όταν το περιεχόμενό τους είναι αντικειμενικό, πραγματικό) ή *ὡς* (όταν το περιεχόμενό τους είναι υποκειμενικό ή ψευδές).

π.χ. Οἱ Ἀσσύριοι ἴσασιν (= γνωρίζουν) *ὅτι* (= ὅτι πράγματι) ἵπικὸν στράτευμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι καὶ δύσρηστον.

Πειρῶνται πείθειν ὑμᾶς *ὡς* (= ὅτι τάχα) δυνατός εἰμι.

Εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν: λέω (λεκτικά), γνωρίζω (γνωστικά), αισθάνομαι (αισθητικά), δείχνω (δείξεως) κ.ά.

Εκφέρονται με οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και με ευκτική (συνήθως όταν εξαρτώνται από ρήματα ιστορικού χρόνου) η οποία ονομάζεται **ευκτική του πλαγίου λόγου**.

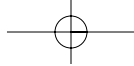
π.χ. Καὶ κατηγοροῦσι αὐτοῦ ὡς πολλὰς ἀρχὰς ἤρξεν (οριστική, πραγματικό περιεχόμενο).

Δηλὸν ἐστὶν ὅτι οὐκ ἂν προὔλεγεν, εἰ μὴ ἀληθεύσειν (= ὅτι θα βγει αληθινός) *ἐπίστευε* (δυν. οριστική, αντίθετο του πραγματικού).

Ὅτι βούλοισθε ἂν τὴν ἀρχὴν, ἣν πρότερον ἐκέκτησθε, ἀναλαβεῖν πάντες *ἐπιστάμεθα* (δυν. ευκτική, περιεχόμενο δυνατό στο παρόν και στο μέλλον).

Σχεδὸν ἐγίνωσκον ὅτι εἶη που πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων (ευκτική πλαγίου λόγου, εξάρτηση από ιστορικό χρόνο).

2. Ενδοιαστικές

Εισάγονται με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους *μή* (= μήπως), όταν δηλώνεται φόβος μήπως συμβεί κάτι ανεπιθύμητο, και *μή οὐ* (= μήπως δεν), όταν δηλώνεται φόβος μήπως δε συμβεί κάτι επιθυμητό.

π.χ. Ὅκνῶ (= φοβάμαι) *μή μάταιος ἡμῖν ἡ στρατεία γένηται.*

Δέδοικα μή οὐκ ἔχω ταύτην τὴν σοφίαν.

Εξαρθώνται από ρήματα που δείχνουν φόβο, δισταγμό ή μέριμνα.

Εκφέρονται με: υποτακτική (κυρίως), με οριστική και με ευκτική του πлагίου λόγου (συνήθως όταν εξαρθώνται από ρήματα ιστορικού χρόνου).

π.χ. Φοβοῦμαι *μή ἠττηθῶμεν* (υποτακτική, ενδεχόμενος φόβος).

Νῦν δὲ φοβούμεθα μή ἀμφοτέρων ἅμα ἡμαρτήκαμεν (= μήπως έχουμε αποτύχει και στα δύο), (οριστική, γιατί ο φόβος είναι πραγματικός).

Οἱ δὲ πολέμοι δέισαντες (= επειδή φοβήθηκαν) *μή ἀλοῖεν* (= συλληφθούν) *εἰράποντο* (ευκτική πлагίου λόγου, εξάρτηση από ιστορικό χρόνο).

3. Πλάγιες ερωτηματικές

Είναι, κυρίως, ερωτήσεις που μας μεταφέρονται σε **πλάγιο λόγο**. Διακρίνονται σε **ολικής άγνοιας**, στις οποίες η απάντηση είναι «ναι» ή «όχι» και **μερικής άγνοιας**, με τις οποίες ζητάει κανείς μια ειδικότερη λεπτομέρεια (π.χ. ποιος, πού, γιατί, πόσο).

Εισάγονται με ερωτηματικές και αναφορικές αντωνυμίες και με τα αντίστοιχα επιρρηματα, όταν είναι μερικής άγνοιας, και με το ερωτηματικό μόριο *εἰ*, όταν είναι ολικής άγνοιας.

π.χ. Ἐπισκεψώμεθα (= ας εξετάσουμε) *εἰ ὁ ἄριστος εὐδαιμονέστατος καὶ ὁ κάκιστος ἀθλιώτατός ἐστιν* (πλ. ερωτηματική πρόταση ολικής άγνοιας, εισαγωγή με το ερωτηματικό μόριο *εἰ*).

Σκέψασθε πῶς ἐπὶ τῶν προγόνων ταῦτα εἶχε (πλ. ερωτηματική πρόταση μερικής άγνοιας, εισαγωγή με το ερωτηματικό επίρρημα *πῶς*).

Ἐπιμηθεὺς ἠπόρει ὅ,τι χρῆσαιτο (= δεν ήξερε τι να κάνει, πλ. ερωτηματική πρόταση μερικής άγνοιας, εισαγωγή με την αναφορική αντωνυμία *ὅ,τι*).

Εξαρθώνται από ρήματα που σημαίνουν: ρωτώ, απορώ, γνωρίζω, ερευνώ, εξετάζω, δείχνω, φροντίζω, προσπαθώ, λέω, δηλώνω κ.ά.

Εκφέρονται με: οριστική, υποτακτική (απορηματική*), δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και με ευκτική του πлагίου λόγου (συνήθως όταν εξαρθώνται από ρήματα ιστορικού χρόνου).

π.χ. Ἀπορῶ *εἰ διδακτόν ἐστιν ἡ ἀρετή* (οριστική, πραγματικό περιεχόμενο).

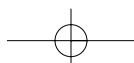
Οὐκ ἔχω ὅ,τι ἀποκρίνωμαι (υποτακτική που δηλώνει απορία).

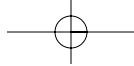
Ἦρνοντο εἰ τύχοιεν ἂν (= ρώτησαν αν θα μπορούσαν να κάνουν) *εἰρήνης* (δυν. ευκτική, περιεχόμενο δυνατό στο παρόν και στο μέλλον).

Ἐπει δὲ ἦν πρὸς τοῖς ἀγγέλοις, ἀνηρώτα τί βούλοιντο (ευκτική πлагίου λόγου, εξάρτηση από ιστορικό χρόνο).

* **Θυμηθείτε:** απορηματική είναι η υποτακτική που χρησιμοποιείται κυρίως σε ερωτηματικές προτάσεις, πλάγιες ή ευθείες, και δηλώνει απορία· μεταφράζεται: **να + ρήμα**.

π.χ. *Οὐκ ἔχω ὅ,τι ἀποκρίνωμαι* (= Δεν ξέρω τι να απαντήσω).

4. Ονοματικές αναφορικές

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται οι αναφορικές προτάσεις που χρησιμοποιούνται στη θέση ουσιαστικού, επιθέτου ή αντωνυμίας και λειτουργούν ως υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο ή ονοματικός προσδιορισμός (ομοιόπτωτος ή ετερόπτωτος).

π.χ. *Κῦρος δὲ ἔχων οὖς εἴρηκα, ὠριμῶτο ἀπὸ Σάρδεων* (η αναφορική πρόταση *οὖς εἴρηκα* είναι αντικείμενο στη μετοχή *ἔχων* της κύριας πρότασης).

Ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πάνθ' ὄρα (η αναφορική πρόταση *ὃς τὰ πάνθ' ὄρα* λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός στο υποκείμενο της κύριας πρότασης *ὀφθαλμός*).

Εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες.

Εκφέρονται με οριστική, υποτακτική, δυνητική οριστική και δυνητική ευκτική.

π.χ. *Οὗτός ἐστιν ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς* (οριστική, πραγματικό περιεχόμενο).

Εἰς καλὸν ἡμῖν ἄνυτος ὃδε παρεκαθέζετο, ᾧ μεταδώμεν τῆς ζητήσεως (= πάνω στην ώρα ήρθε και κάθισε κοντά μας αυτός εδώ ο Άνυτος, τον οποίο ας κάνουμε σύντροφο στην αναζήτησή μας) (υποτακτική που δηλώνει προτροπή).

Προυφάνης (= φανερώθηκες) *δὲ φιλάτην ἔχων πρόσοψιν, ἧς ἐγὼ οὐδ' ἂν ἐν κακοῖς λαθοίμην* (= ούτε στις συμφορές δε θα μπορούσα να ξεχάσω).

Ἦλθε τὸ ναυτικὸν τὸ τῶν βαρβάρων, ὃ τίς οὐκ ἂν ἰδὼν ἐφοβήθη; (δυν. οριστική, περιεχόμενο αντίθετο του πραγματικού).

Ασκήσεις

1. Στο κείμενο της Ενότητας να επισημάνετε τα μόρια ἂν και να αναγνωρίσετε το είδος τους.

2. Στις παρακάτω περιόδους να επισημάνετε τα μόρια ἂν και να αναγνωρίσετε το είδος τους:

α. *Ἠρώτησε ποῦ ἂν ἴδοι Πρόξενον.*

β. *Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδύμενον* (= καλλιεργούμε), *ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν.*

γ. *Οὖς ἂν ἐλοισθε* (= εκλέξετε) *ἄρχοντας, τούτοις πεισόμεθα* (= θα υπακούσουμε).

δ. *Κῦρος νομίζεται, εἰ μὴ ἀπέθανεν, ἄριστος ἂν γενέσθαι ἄρχων.*

ε. *Ἄν πέμψητέ με, οἶμαι ἂν ἐλθεῖν καὶ τριήρεις ἔχων καὶ πλοῖα.*

στ. *Οὖς ἂν γνῶσι ἀδικούντας, τιμωροῦνται.*

3. Στις παρακάτω περιόδους να χωρίσετε τις προτάσεις και να αναγνωρίσετε το είδος και τη συντακτική θέση των δευτερευουσών ονοματικών προτάσεων:

α. *Φημί ὅτι καὶ πρὸ ἐμοῦ τοῦτο τὸ φρόνημα εἶχεν ἡ πόλις.*

β. *Ξενοφῶν ἔδεισε* (= φοβήθηκε) *μὴ κακὰ γένοιτο τῇ πόλει.*

γ. *Πρωταγόρας ἐρωτᾷ εἰ οὐκ αἰσχύνομαι τὰ ἀγαθὰ κακὰ ἀποκαλῶν.*

δ. *Ὅν οἱ θεοὶ φιλοῦσιν ἀποθνήσκει νέος.*

4. Στις παρακάτω περιόδους να χωρίσετε τις προτάσεις και να αναγνωρίσετε από συντακτική άποψη τις δευτερεύουσες ονοματικές ειδικές προτάσεις:

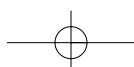
α. *Καὶ ἔλεγον οἱ Ἀθηναῖοι ταῦτα, ὅτι οὐκ ὀρθῶς αἱ σπονδαὶ γένοιτο.*

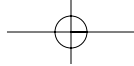
β. *Λέγουσιν οἱ σοφισταὶ ὡς οὐδὲν δέονται χρημάτων.*

γ. *Σεύθης λέγει ὅτι οὐδενὶ ἂν ἀπιστήσαι Ἀθηναίων.*

δ. *Παρὰ πάντων ὁμολογεῖται ὡς τὰ βέλτιστα εἰπῶν ἄδικα πάσχει.*

ε. *Γινώσκεις ὅτι σὺ εἶ ὁ μωρός;*

5. Στις παρακάτω περιόδους να χωρίσετε τις προτάσεις και να αναγνωρίσετε από συντακτική άποψη τις δευτερεύουσες ονομαστικές ενδοιαστικές προτάσεις:

- α. Κλέαρχος οὐκ ἤθελεν ἀποσπᾶσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρασ (= το δεξιό τμήμα του πεζικού), φοβούμενος μὴ κυκλωθεῖη ἐκατέρωθεν (= και από τις δύο πλευρές).
- β. Οὐκοῦν νῦν και τοῦτο κίνδυνος, μὴ λάβωσι προστάτας αὐτῶν τινας τούτων.
- γ. Ὅρα (= πρόσεξε) μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κινδυνεύης.
- δ. Οὐ τοῦτο ἐφοβεῖτο, μὴ τινες πορεύσονται ἐπὶ τὴν ἐκείνου δύναμιν.
- ε. Ἐγὼ οὐκ ἀπέπεμπον τούτους φοβούμενος μὴ τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὄργην.

6. Στις παρακάτω περιόδους να χωρίσετε τις προτάσεις και να αναγνωρίσετε από συντακτική άποψη τις δευτερεύουσες ονομαστικές πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις:

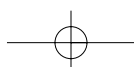
- α. Ἐγὼ γάρ οὐκ οἶδα εἰ τοῦτο ἀληθές ἐστιν ἢ μὴ.
- β. Οὐ δὴλόν ἐστι τῷ στρατηγῷ εἰ συμφέρει στρατηγεῖν.
- γ. Ἡρώτα αὐτὸν πόσον χρυσίον ἔχει.
- δ. Ἡδέως (= ενχαρίστως) ἂν πυθοίμην (= θα μάθαινα) τίνα ἂν ποτε γνώμην περὶ ἐμοῦ εἴχετε.
- ε. Καὶ βασιλεύς και αὐτός τε θηρᾶ (= κυνηγά) και τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται, ὅπως ἂν θηρῶσιν.

7. Στις παρακάτω περιόδους να χωρίσετε τις προτάσεις και να αναγνωρίσετε από συντακτική άποψη τις δευτερεύουσες ονομαστικές αναφορικές προτάσεις:

- α. Ὁ μέλλεις ποιεῖν μὴ λέγε.
- β. Οὓς ἂν βούλη ποιήσασθαι φίλους, ἀγαθόν τι λέγε περὶ αὐτῶν.
- γ. Ἦν τις ἐν τῇ στρατείᾳ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ὢν συνηκολούθει.
- δ. Ἀνὴρ δίκαιός ἐστιν οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν, ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος μὴ βούλεται.
- ε. Ὅστις ἐθέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν.

Καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται.

Ἀπόστολος Παῦλος, Πρὸς Τιμόθεον, Α' 1.8

Όστρακα με τα ονόματα των τριών προσωπικοτήτων (Αριστείδης, Κίμων, Θεμιστοκλής) που κυριάρχησαν στην πολιτική ζωή της Αθήνας τις δύο πρώτες δεκαετίες μετά τα Μηδικά. Και οι τρεις αναγκάστηκαν να πάρουν τον δρόμο της εξορίας (Αθήνα, Μουσείο Αγοράς).

Μια τιμητική εξορία

Α. Κείμενο

Ο ρήτορας Αισχίνης (περ. 389-314 π.Χ.), πολιτικός αντίπαλος του Δημοσθένη, εναντιώθηκε με τον λόγο του *Κατά Κτησιφώντος* στην πρόταση του Κτησιφώντα να τιμηθεί με χρυσό στεφάνι ο Δημοσθένης για τις υπηρεσίες του προς την πατρίδα. Ύστερα από την ήττα του στη σχετική δίκη και την αποτυχία της φιλομακεδονικής πολιτικής του αναγκάστηκε να εκπατριστεί στη Μικρά Ασία και στη Ρόδο. Στις επιστολές που σώθηκαν με το όνομά του, οι οποίες όμως δεν προέρχονται από αυτόν, παρουσιάζεται ως εξόριστος. Στο απόσπασμα που ακολουθεί γίνεται λόγος για το πώς αντιμετωπίζει ο συγγραφέας την εξορία του.

Οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ὅσοι φεύγουσιν ἀδίκως, ἢ δέονται τῶν πολιτῶν ὅπως ἐπανέλθωσιν, ἢ διαμαρτόντες τούτου λαιδοροῦσι τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, ὡς φαύλως αὐτοῖς προσφερομένας· ἐγὼ δὲ ἐπέιπερ ἅπαξ ἀναξίως ὧν ἐπολιτευσάμην ἠτύχησα, καὶ κατηγορῶν ἄλλων αὐτὸς ἐάλων, ἄχθομαι μὲν, ὥσπερ εἰκὸς ἐστίν, ἀγανακτῶ δὲ οὐδέν. Οὐ γὰρ οὕτως ἔγωγε ἠλίθιος εἶμι ὥστε, ἐξ ἧς πόλεως Θεμιστοκλῆς ὁ τὴν Ἑλλάδα ἐλευθερώσας ἐξηλάθη, καὶ ὅπου Μιλτιάδης, ὅτι μικρὸν ὄφειλε τῷ δημοσίῳ, γέροντων ὧν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἀπέθανε, ταύτῃ τῇ πόλει Αἰσχίνην τὸν Ἄτρομῆτου φεύγοντα ἀγανακτεῖν οἶεσθαι δεῖν, εἴ τι τῶν εἰωθότων Ἀθηνησιν ἔπαθεν. Ἄλλ' ἔγωγε καὶ λαμπρὸν εἰκότως μοι νομίσαιμι ἂν αὐτὸ γενέσθαι, τὸ μετ' ἐκείνων ἐν ἀδοξία παρὰ τοῖς ἔπειτα ἀνθρώποις καὶ ἄξιον τοῦ ὁμοῖα παθεῖν ἐκείνοις γεγονέναι.

[Αισχίνης], *Ἐπιστολαί* 3.1-3

Γλωσσικά σχόλια

φεύγω	εξορίζομαι (πβ. ν.ε.: φυγή, φυγάς, φυγαδεύω)
δέομαι + γεν.	ζητώ από κάποιον, παρακαλώ, εκλιπαρώ (πβ. ν.ε.: δέηση)
διαμαρτάνω + γεν.	αποτυγχάνω
λοιδορέω, λοιδορῶ	κακολογώ
ὡς φαύλως προσφερομένας	επειδή κατά τη γνώμη τους συμπεριφέρθηκαν άσχημα
ἐπέιπερ	επειδή ακριβώς / βέβαια
ἅπαξ	μία φορά
ἀναξίως ὧν ἐπολιτευσάμην	κατά τρόπο ἀνάξιο προς ὅσα ἔκανα ως πολίτης
ἀτυχῶ, ἀτυχῶ	αποτυγχάνω, ατυχῶ
ἔάλων (οριστ. αορ. β' ρ. ἀλίσκομαι)	καταδικάστηκα (πβ. ν.ε.: ἄλωση, ευάλωτος, αιχμάλωτος)
ἄχθομαι	δυσανασχετῶ, στενοχωριέμαι
εἰκός ἐστιν (απρὸς. ἔκφραση)	εἶναι φυσικό
οὕτως	ἔτσι, τόσο
ἔγωγε	εγώ βέβαια / τουλάχιστον
ὥστε... ταύτη τῇ πόλει Αἰσχίνην τὸν Ἄτρομήτου φεύγοντα ἀγανακτεῖν οἶεσθαι δεῖν	ὥστε... ο Αἰσχίνης, ο γιος του Ἀτρομήτου, να θεωρεῖ ὅτι πρέπει να ἀγανακτεῖ με αὐτή την πόλη, επειδή εἶναι ἐξόριστος
ἐξηλάθη (ορ. παθ. αορ. α' ρ. ἐξελαύνομαι)	εξορίστηκε
τὸ δεσμοκτήριον	ἡ φυλακή
εἷ τι ἔπαθεν	επειδή ἔπαθε κάτι
τὸ εἰωθός (μτχ. ρ. εἴωθα)	το συνηθισμένο
Ἀθήνησι	στην Αθήνα
εἰκότως	εὐλόγα
ἢ ἀδοξία	ἡ ἀσημότητα, ἡ ἀφάνεια (εδώ εἰρωνική ἡ χρήση)
Ἄλλ' ἔγωγε καὶ λαμπρὸν εἰκότως μοι νομίσαιμ' ἂν αὐτὸ γενέσθαι, τὸ μετ' ἐκείνων ἐν ἀδοξία παρὰ τοῖς ἔπειτα ἀνθρώποις καὶ ἄξιος τοῦ ὅμοια παθεῖν ἐκείνοις γεγονένα	Ἀλλά εγώ τουλάχιστον θα μπορούσα να θεωρήσω ἀκόμα και λαμπρὸ αὐτὸ που μου συνέβη, δηλαδή το ὅτι ἔχω πέσει στην ἀφάνεια για τις μελλοντικές γενιές μαζί με ἐκείνους και ἔχω ἀξιωθεί να πάθω τα ἴδια με ἐκείνους

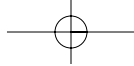
Ερμηνευτικά σχόλια

λαμπρὸν εἰκότως μοι νομίσαιμ' ἂν αὐτὸ γενέσθαι: Ο συντάκτης της επιστολής δηλώνει πως η απόφαση της πόλης του να τον εξορίσει ὄχι μόνο δεν τον εκπλήσσει, ἀλλὰ ἀντίθετα αποτελεί επιβεβαίωση της ἀξίας του ως πολιτικού. Στο σημεῖο αὐτὸ ἔχουμε να κάνουμε με ἕναν ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξο, ἀπὸ ρητορική ἀποψη ὁμως ἐπιδέξιο συλλογισμό.

Ερωτήσεις

1. Πὼς παρουσιάζει την ἐξορία του ο συγγραφέας της επιστολής; Γιατί επικαλεῖται τις περιπτώσεις του Θεμιστοκλή και του Μιλτιάδη;
2. Πὼς ἀξιολογεῖτε την πειστικότητα του επιχειρήματος που χρησιμοποιεῖται στο κείμενο;
3. Σε ποια σημεία του κειμένου διακρίνετε διάθεση πικρῆς εἰρωνείας για τη στάση των Αθηναίων προς τον συντάκτη της επιστολής;

4. Γνωρίζετε από την περίοδο της Επανάστασης του 1821 και τις πρώτες μετεπαναστατικές δεκαετίες περιπτώσεις επώνυμων αγωνιστών προς τους οποίους το ελληνικό κράτος επέδειξε αγνωμοσύνη;

B. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

1. Να σχηματίσετε ρηματικά επίθετα σε *-τέος* και, όπου είναι δυνατόν, σε *-τος* από τα σύνθετα ρ. *ἐπιχειρέω-ἐπιχειρῶ*, *ἀναγράφω* και *παραδίδωμι*.
2. Από το ρ. *πάσχω* του κειμένου της Ενότητας:
 - α) να γράψετε όσο περισσότερες παράγωγες λέξεις της α.ε. μπορείτε (θέματα του ρήματος: *παθ-*, *πενθ-*).
 - β) να σχηματίσετε τις σύνθετες λέξεις της α.ε. που ζητούνται στον ακόλουθο πίνακα και να βρείτε τις παράγωγές τους.

συνθετικά	σύνθετη λέξη	παράγωγη λέξη
<i>εὖ</i> + <i>πάσχω</i> (θ. <i>παθ-</i>)	(επίθ.)	(ουσ.)
<i>σύν</i> + <i>πάσχω</i> (θ. <i>παθ-</i>)	(επίθ.)	(ουσ.) (ρήμα)
<i>πολύ</i> + <i>πάσχω</i> (θ. <i>παθ-</i>)	(επίθ.)	
<i>κακός</i> + <i>πάσχω</i> (θ. <i>παθ-</i>)	(επίθ.)	(ουσ.) (ρήμα)

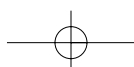
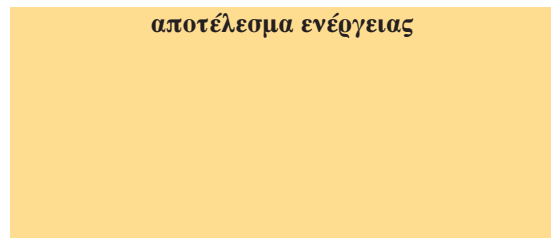
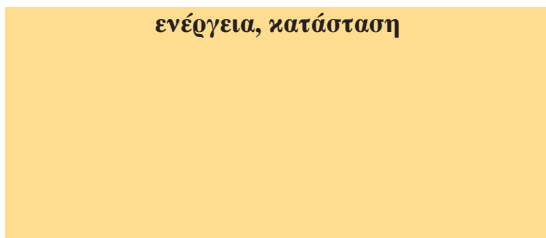
3. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα της στήλης Α' με τις ομόρριζες λέξεις τους στη στήλη Β' (ένα στοιχείο της στήλης Α' περισσεύει):

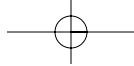
A'	B'
<i>λοιδορέω</i> , <i>λοιδορῶ</i>	<i>πολίτευμα</i>
<i>δέδοικα</i> , <i>δέδια</i>	<i>ἄληθής</i>
<i>τυγχάνω</i>	<i>νόμισμα</i>
<i>ἐκλανθάνω</i>	<i>λοιδορία</i>
<i>διαμαρτάνω</i>	<i>δέος</i>
<i>πολιτεύω</i>	<i>εὐτυχία</i>
<i>νομίζω</i>	<i>λάθος</i>
<i>δέομαι</i>	<i>ἁμαρτία</i>
	<i>πολιτικός</i>

4. Να κατατάξετε τα ουσιαστικά της άσκησης 3 (στήλη Β') στην κατηγορία που ανήκουν ως προς τη σημασία τους:

ενέργεια, κατάσταση

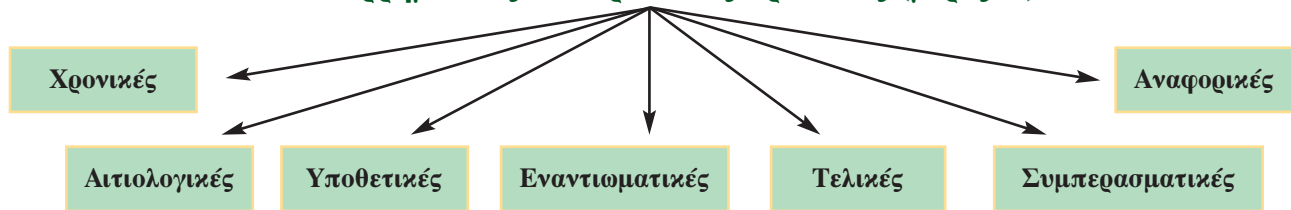
αποτέλεσμα ενέργειας

Γ. Σύνταξη

Οι επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις (μέρος α')

Οι επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (δηλαδή, δηλώνουν αιτία, χρόνο, σκοπό κ.ά.) της εξάρτησής τους.

1. Αιτιολογικές

Εξαρτώνται κυρίως από ρήματα ψυχικού πάθους (δηλαδή, ρήματα που δηλώνουν χαρά, λύπη, έκπληξη, θυμό κ.ά.), αλλά και από κάθε άλλο ρήμα που χρειάζεται αιτιολόγηση.

Εισάγονται κυρίως με τους αιτιολογικούς συνδέσμους *ὅτι* (αντικειμενική αιτιολογία), *ὥς* (υποκειμενική αιτιολογία), *ἐπεὶ*, *ἐπειδὴ*, *διότι* και *εἰ* (υποθετική αιτιολογία).

π.χ. Ἀθηναῖοι ἐνόμιζον ἠτᾶσθαι, ὅτι (= ἐπειδὴ πράγματι) οὐ πολὺ ἐνίκων.

Θαυμάζω σε ἐν ταῖς συμφοραῖς, ὥς (= ἐπειδὴ κατὰ τὴ γνώμη μου) ῥαδίως αὐτὰς και πράως φέρεις.

᾽Ω Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἴ (= στὴν περίπτωση που) τινες ἐσκυθρώπασαν (= κατσούφιασαν) ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων.

Εκφέρονται με οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και με ευκτική του πлагίου λόγου (συνήθως όταν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου).

π.χ. Ἄξιον Ἡρακλέους μνησθαι και ὅτι τόνδε τὸν ἀγῶνα πρῶτος συνήγειρε (= διοργάνωσε) δι' εὐνοίαν τῆς Ἑλλάδος (οριστική, πραγματικό περιεχόμενο).

Λακεδαιμόνιοι ἄκοντας (= παρὰ τὴ θέλησή τους) προσάγουσι τοὺς πολλοὺς ἐς τὸν κίνδυνον, ἐπεὶ οὐκ ἂν ποτε ἐπεχείρησαν (= ποτέ δε θα επιχειρούσαν) ναυμαχεῖν ἐκόντες (δυν. οριστική, αντίθετο του πραγματικού).

Δέομαί σου παραμείναι, ὥς ἐγὼ οὐδ' ἂν ἐνός ἡδίων (= με μεγαλύτερη ευχαρίστηση) ἀκούσαιμι ἢ σοῦ (δυν. ευκτική, περιεχόμενο δυνατό στο παρόν και στο μέλλον).

Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν Περικλέα ἐκάμιζον, ὅτι οὐκ ἐπεξάγοι (= δεν εκστράτεψε) ἐπὶ τοὺς πολεμίους (ευκτική πлагίου λόγου, εξάρτηση από ιστορικό χρόνο).

Λειτουργούν συντακτικά ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αιτίας στην πρόταση εξάρτησής τους.

2. Τελικές

Εξαρτώνται κυρίως από ρήματα κίνησης (π.χ. ἔρχομαι, φεύγω, πορεύομαι) ή σκοπίμης ενέργειας (π.χ. πράττω).

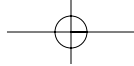
Εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους *ἵνα*, *ὅπως*, *ὥς*.

Εκφέρονται με υποτακτική (κυρίως), οριστική ιστορικού χρόνου και με ευκτική του πлагίου λόγου (συνήθως όταν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου).

π.χ. Βασιλεὺς αἰρεῖται, οὐκ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς ἐπιμελῆται, ἀλλ' ἵνα και οἱ ἐλόμενοι δι' αὐτὸν εὖ πράττωσιν (υποτακτική, προσδοκώμενο περιεχόμενο).

Ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὥς, μηδ' εἰ ἐβούλετο (= ακόμα και αν ήθελε), ἐδύνατο ἐξαπατᾶν (οριστική ιστορικού χρόνου, σκοπός που τελικά δεν πραγματοποιήθηκε).

Καμβύσης τὸν Κῦρον ἐπεκάλει (= ανακάλεσε), ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοῖη (= για να αναλάβει τις τοπικές υποθέσεις των Περσών), (ευκτική πλαγίου λόγου, εξάρτηση από ιστορικό χρόνο).

Λειτουργούν συντακτικά ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του σκοπού στην πρόταση εξάρτησής τους.

3. Συμπερασματικές

Δεν εξαρτώνται από συγκεκριμένα ρήματα· συνήθως προηγείται στην εξάρτηση δεικτική αντωνυμία ή δεικτικό επίρρημα (*τοιούτος, τοσοῦτος, οὕτως κ.ά.*).

Εισάγονται με τους συμπερασματικούς συνδέσμους *ὥστε* και *ὥς*.

Εκφέρονται με οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και απαρέμφατο.

π.χ. *Τὴν αὐτῶν δύναμιν τοσαύτην ἐπέδειξαν, ὥσθ' ὁ μέγας βασιλεὺς οὐκέτι τῶν ἀλλοτρίων ἐπεθύμει, ἀλλ' ἐδίδου τῶν ἑαυτοῦ και περὶ τῶν λοιπῶν ἐφοβεῖτο* (οριστική, πραγματικό περιεχόμενο).

Εὐθύς ἡ Ἀριάδνη ἀκούσασα τοιοῦτόν τι ἐποίησεν ὥς πᾶς ἂν ἔγνω (= θα μπορούσε να καταλάβει) ὅτι ἀσμένῃ (= με ευχαρίστηση) ἤκουσε (δυν. οριστική, περιεχόμενο δυνατό στο παρελθόν).

Τῆς δὲ πεζῆς στρατιᾶς οὕτως ἄπειρον τὸ πλῆθος ἦγεν, ὥστε και τὰ ἔθνη τὰ μετ' αὐτοῦ ἀκολουθήσαντα πολὺ ἂν ἔργον καταλέξει (= θα ήταν πολύ δύσκολο να τα αναφέρω αναλυτικά), (δυν. ευκτική, περιεχόμενο δυνατό στο παρόν και στο μέλλον).

Ἔχω τριήρεις, ὥστε ἐλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον (απαρέμφατο, περιεχόμενο δυνατό ή ενδεχόμενο· με απαρέμφατο εκφέρονται επίσης οι συμπερασματικές προτάσεις που δηλώνουν επιδιωκόμενο σκοπό και ὄρο ή συμφωνία).

Λειτουργούν συντακτικά ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του αποτελέσματος στην πρόταση εξάρτησής τους.

4. Εναντιωματικές-παραχωρητικές

Εκφράζουν εναντίωση προς το περιεχόμενο της πρότασης που προσδιορίζουν (συντά προηγούνται στην εξάρτηση οι αντιθετικοί σύνδεσμοι *ἀλλά, ἀλλ' οὖν, ὅμως*). Οι εναντιωματικές προτάσεις δηλώνουν αντίθεση προς κατάσταση πραγματική (που ὄντως ισχύει), ενώ οι παραχωρητικές προς κατάσταση που κάνουμε την παραχώρηση να δεχθούμε ότι ισχύει.

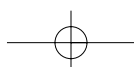
Εισάγονται με τους εναντιωματικούς συνδέσμους *εἰ και, ἂν και* (= αν και, εναντιωματικές), *και εἰ, και ἂν* (ἦν, ἔάν), *οὐδ' εἰ, οὐδ' ἔάν* (ἄν), *μηδ' εἰ, μηδ' ἔάν* (= και αν ακόμη, παραχωρητικές).

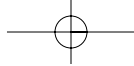
Εκφέρονται με οριστική, υποτακτική και ευκτική κατά τα πρότυπα των υποθετικών προτάσεων που θα εξετάσουμε στην επόμενη Ενότητα.

π.χ. *Φήσουσι γὰρ δὴ με σοφὸν εἶναι, εἰ και μὴ εἶμι* (οριστική, πραγματικό περιεχόμενο).

Καί μοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ θορυβήσητε, μηδ' ἔάν δόξω τι ὑμῖν μέγα λέγειν (υποτακτική, περιεχόμενο προσδοκώμενο).

Λειτουργούν συντακτικά ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί της εναντίωσης στην πρόταση εξάρτησής τους.

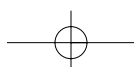
Ασκήσεις

1. Στο κείμενο της Ενότητας να εντοπίσετε τις δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις των ειδών που διδαχθήκατε, να χαρακτηρίσετε το είδος τους και να βρείτε τη συντακτική θέση τους.
2. Στις παρακάτω περιόδους να χωρίσετε τις προτάσεις και να αναγνωρίσετε το είδος των επιρρηματικών δευτερευουσών προτάσεων:
 - α. *Κἄν σὺ μὴ θέλῃς, οἱ θεοὶ οὕτω βουλήσονται.*
 - β. *Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρουψε καὶ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους.*
 - γ. *Κῦρος ἐνόμιζε φίλων δεῖσθαι, ὡς συνεργούς ἔχοι.*
 - δ. *Χαίρω ὅτι εὐδοκίμεις.*
3. Στις παρακάτω περιόδους να χωρίσετε τις προτάσεις και να αναγνωρίσετε από συντακτική άποψη τις δευτερεύουσες επιρρηματικές αιτιολογικές προτάσεις:
 - α. *Οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον ὅτι Κῦρος οὐ φαίνοιτο.*
 - β. *Μὴ θαναμάζετέ μου, ὅτι χαλεπῶς φέρω (= στενοχωριέμαι) τοῖς παροῦσι πράγμασιν.*
 - γ. *Ἴσως οὖν τις ἂν ἐπιτιμήσειέ μοι (= θα με κατηγορούσε), ὡς οὐκ ἐπαινῶ τούσδε τοὺς ἄνδρας.*
 - δ. *Ἐγὼ συμβουλευσαίμι ἂν πρὸς Κλέαρχον ἀπελθεῖν, ἐπεὶ οὐδένα ἂν εὐροίμεν στρατηγὸν βελτίω.*
4. Στις παρακάτω περιόδους να χωρίσετε τις προτάσεις και να αναγνωρίσετε από συντακτική άποψη τις δευτερεύουσες επιρρηματικές τελικές προτάσεις:
 - α. *Μὴ μέλλωμεν (= ας μη χρονοτριβούμε), ἵνα μὴ ὁ καιρὸς παρελθῇ.*
 - β. *Θράσυλλος Ἀθήνας ἔπλευσεν, ἵνα αἰτήσῃ (= για να ζητήσει) ναῦς.*
 - γ. *Περὶ πολλοῦ ἂν ἐποίησάμην (= θα θεωρούσα πολύ σημαντικό) ἐπιστεῖλαί σοι ταῦτα (= να σου εἶχα δώσει αυτές τις οδηγίες) πρὸ τῆς στρατείας, ἵνα μὴ τοιούτῳ κινδύνῳ περιέπεσες.*
 - δ. *Σόλων ἀπεδήμησεν, ἵνα μὴ τινα τῶν νόμων οἱ Ἀθηναῖοι λύσαιεν.*
5. Στις παρακάτω περιόδους να χωρίσετε τις προτάσεις και να αναγνωρίσετε από συντακτική άποψη τις δευτερεύουσες επιρρηματικές συμπερασματικές προτάσεις:
 - α. *Τὴν ἀλήθειαν οὕτω φαίνου προτιμῶν, ὥστε πιστοτέρους εἶναι τοὺς σοὺς λόγους μᾶλλον ἢ τοὺς σοὺς ὄρκους.*
 - β. *Οἱ τριάκοντα πᾶν ἐποίησαν, ὥστε μὴ δοῦναι δίκην (= να μην τιμωρηθούν).*
 - γ. *Ὅπλα κατεσκευάζον, ὥστε τὴν πόλιν ἂν ἠγήσω (= θα μπορούσες να θεωρήσεις) πολέμου ἐργαστήριον εἶναι.*
 - δ. *Τοιαῦτα πεποίηκεν, ὥστε πολὺ ἂν δικαιότερον διὰ ταῦτα τὰ ἔργα τοῦτον μισήσατε.*
6. Στις παρακάτω περιόδους να χωρίσετε τις προτάσεις και να αναγνωρίσετε από συντακτική άποψη τις δευτερεύουσες επιρρηματικές εναντιωματικές-παραχωρητικές προτάσεις:
 - α. *Εἰρήσεται (= θα ειπωθεῖ) τάληθές, εἰ καὶ τισι δόξω λίαν παράδοξα λέγειν.*
 - β. *Εἰ καὶ χρημάτων εὐποροῦμεν, οὐκ εὐτυχοῦμεν.*
 - γ. *Ἐὰν καὶ μὴ βούλωνται, πάντες αἰσχύνονται μὴ πράττειν τὰ δίκαια.*
 - δ. *Γελαῖ ὁ μωρός, κἄν τι μὴ γελοῖον ᾗ.*
 - ε. *Οὐδ' εἴ με ἐκέλευες ταῦτα ποιεῖν, ἠδέως ἂν ταῦτα ἐποίουν.*
 - στ. *Οὐδ' εἰ πάνν ἄγαθοι εἶητε, τῷ λιμῷ μάχεσθαι δύνασθε ἂν.*

Οὐχ οἱ τόποι τοὺς ἄνδρας ἐντίμους, ἀλλ' οἱ ἄνδρες τοὺς τόπους ἐπιδεικνύουσι.

Ἄγησίλαος

Πλούταρχος, Ἀποφθέγματα Λακωνικά 208d-e

Λεπτομέρεια ανάγλυφης πλάκας από το μνημείο των Νηρηίδων με παράσταση μάχης Ελλήνων και Περσών. Το μνημείο των Νηρηίδων, ένα από τα σπουδαιότερα ταφικά μνημεία της Λυκίας, είναι έργο Ελλήνων τεχνιτών για λογαριασμό άγνωστου τοπικού ηγεμόνα (Λονδίνο, Βρετανικό Μουσείο).

Επικίνδυνες συμμαχίες

Α. Κείμενο

Κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του Σπαρτιάτη βασιλιά Αγησιλάου εναντίον των Περσών (396-394 π.Χ.) ο Πέρσης σατράπης Φαρνάβαζος σε συνάντησή του με τους Έλληνες στρατιωτικούς ηγέτες διαμαρτύρεται, γιατί δέχεται επίθεση από ανθρώπους με τους οποίους είχε συνεργαστεί παλαιότερα και τους θεωρούσε φίλους.

ᾠ Ἄγησίλαε καὶ πάντες οἱ παρόντες Λακεδαιμόνιοι, ἐγὼ ὑμῖν, ὅτε τοῖς Ἀθηναίοις ἐπολεμεῖτε, φίλος καὶ σύμμαχος ἐγενόμην, καὶ τὸ μὲν ναυτικὸν τὸ ὑμέτερον χρήματα παρέχων ἰσχυρὸν ἐποίουν, ἐν δὲ τῇ γῇ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἵππου μαχόμενος μεθ' ὑμῶν εἰς τὴν θάλατταν κατεδίωκον τοὺς πολεμίους. Καὶ διπλοῦν ὥσπερ Τισσαφέρουσι οὐδὲν πώποτε μου οὔτε ποιήσαντος οὔτ' εἰπόντος πρὸς ὑμᾶς ἔχοιτ' ἂν κατηγορῆσαι. Τοιοῦτος δὲ γενόμενος νῦν οὕτω διάκειμαι ὑφ' ὑμῶν ὡς οὐδὲ δεῖπνον ἔχω ἐν τῇ ἑμαυτοῦ χώρᾳ, εἰ μὴ τι ἄν ἂν ὑμεῖς λίπητε συλλέξομαι, ὥσπερ τὰ θηρία. Ἄ δέ μοι ὁ πατήρ καὶ οἰκήματα καλὰ καὶ παραδείσους καὶ δένδρων καὶ θηρίων μεστοὺς κατέλιπεν, ἐφ' οἷς ἠύφραινόμεν, ταῦτα πάντα ὄρω τὰ μὲν κατακεκομμένα, τὰ δὲ κατακεκαυμένα. Εἰ οὖν ἐγὼ μὴ γινώσκω μήτε τὰ ὄσια μήτε τὰ δίκαια, ὑμεῖς δὲ διδάξατέ με ὅπως ταῦτ' ἐστὶν ἀνδρῶν ἐπισταμένων χάριτας ἀποδιδόναι.

Ξενοφῶν, Ἑλληνικά 4.1.32-33

Γλωσσικά σχόλια

<p>αὐτός, αὐτή, αὐτό ὁ διπλοῦς, ἡ διπλή, τὸ διπλοῦν διπλοῦν... οὐδὲν πάποτε μου οὔτε ποιήσαντος οὔτ' εἰπόντος πρὸς ὑμᾶς ἔχουτ' ἂν κατηγορήσαι τοιούτος γενόμενος οὔτω διάκειμαι ὑφ' ὑμῶν... ὡς εἰ μή λείπω, καταλείπω</p> <p>ὁ παράδεισος</p> <p>ὁ μεστός, ἡ μεστή, τὸ μεστόν τὰ μέν... τὰ δέ κατακόπτω κατακεκαυμένα (μτχ. παρακ. ρ. κατακαίομαι) διδάσκω ἐπίσταμαι ὅπως ταῦτ' ἐστὶν ἀνδρῶν ἐπισταμένων χάριτας ἀποδιδόναι (απαρ. ενεστ. ρ. ἀποδίδωμι)</p>	<p>ο ἴδιος (εδώ) διπρόσωπος, δόλιος δε θα μπορούσατε ίσως να μου καταλογίσετε οὔτε ότι έκανα οὔτε ότι είπα ως τώρα σε εσάς κάτι δόλιο ενώ (σας) συμπεριφέρθηκα κατά τέτοιον τρόπο εσείς μου συμπεριφέρεστε έτσι..., ώστε εκτός εάν εγκαταλείπω, αφήνω πίσω (πβ. ν.ε.: λοιπός, υπόλοιπο, λειψός) κήπος, κατάφυτη έκταση αναψυχής Περσών αξιωμα- τούχων γεμάτος (πβ. ν.ε.: μεστώνω, κατάμεστος) άλλα... και άλλα καταστρέφω (πβ. ν.ε.: αποκοπή, κοπήρας) κατακαμένα διδάσκω, εξηγώ γνωρίζω (πβ. ν.ε.: επιστήμη, επιστήμονας) πώς άνδρες που γνωρίζουν να ανταποδίδουν την ευεργε- γεία προβαίνουν σ' αυτές τις πράξεις</p>
---	--

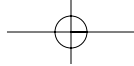
Ερμηνευτικά σχόλια

ὅτε τοῖς Ἀθηναίοις ἐπολεμεῖτε: Ο Φαρνάβαζος αναφέρεται στη βοήθεια –σε χρήμα και εξοπλισμό– που πρόσφεραν οι Πέρσες στους Λακεδαιμονίους κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο. Η βοήθεια αυτή αφενός αντιστάθμισε την υπεροχή των Αθηναίων στη θάλασσα, αφετέρου έδωσε στους Πέρσες τη δυνατότητα να παρέμβουν στα ελληνικά πράγματα λίγες δεκαετίες μετά την ανεπιτυχή προσπάθειά τους να κατακτήσουν την Ελλάδα.

Τισσαφέρους: Ο Τισσαφέρης, Πέρσης σατράπης της Λυδίας και της Καρίας κατά την τελευταία φάση του Πελοποννησιακού πολέμου, προσπάθησε να μειώσει τις πιθανότητες νίκης των Σπαρτιατών περιορίζοντας την περσική βοήθεια προς αυτούς, επειδή φοβόταν ότι, αν οι Σπαρτιάτες νικούσαν τους Αθηναίους, θα προσπαθούσαν να ελευθερώσουν κατόπιν τις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας από τους Πέρσες. Όταν αργότερα ο βασιλιάς των Περσών αποφάσισε να ενισχύσει φανερά τους Σπαρτιάτες, αντικατέστησε τον Τισσαφέρη και διόρισε σατράπη της Λυδίας τον Κύρο τον Νεότερο. Στην ασαθή και, κατά τους Σπαρτιάτες, ανέντιμη συμπεριφορά του Τισσαφέρη ο Φαρνάβαζος αντιπαραθέτει τη δική του συνεπή φιλία.

παραδείσους: Περσικής καταγωγής λέξη που χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Ξενοφόντα. Αναφέρεται στις περιφραγμένες κατάφυτες εκτάσεις αναψυχής που διατηρούσαν οι Πέρσες βασιλείς και αξιωματούχοι, όπου φιλοξενούνταν και άγρια ζώα που χρησιμοποιούνταν ως θηράματα. Ήδη κατά την πρώιμη Ελληνιστική εποχή η λέξη παίρνει τη σημασία του κήπου, τόσο κυριολεκτικά, όσο και μεταφορικά για τον χαρακτηρισμό του Κήπου της Εδέμ.

Ερωτήσεις

1. Ο Φαρνάβαζος βρίσκεται σε δύσκολη θέση μετά την επίθεση των ελληνικών δυνάμεων και επικαλείται τις προηγούμενες υπηρεσίες του προς τους Σπαρτιάτες. Ποιους στόχους εξυπηρετεί αυτή η επίκληση;
2. Σε ποια κατάσταση έχει περιέλθει ο Φαρνάβαζος σύμφωνα με το κείμενο; Ποια απορία τού προξενεί η κατάσταση αυτή και πώς τη διατυπώνει;
3. Στον *Επιτάφιο* του Περικλή που παραθέτει στην *Ιστορία* του ο Θουκυδίδης (2.40.4-5) διαβάζουμε: «Και είναι πιο σταθερός φίλος ο ευεργέτης, γιατί, μέσω της εύνοιας που του δείχνει, επιδιώκει να παραμείνει η οφειλή της ευγνωμοσύνης του ευεργετημένου· αντίθετα, ο ευεργετημένος είναι μάλλον απρόθυμος, γιατί γνωρίζει ότι θα ανταποδώσει την ευεργεσία όχι για να του χρωστούν ευγνωμοσύνη αλλά για να εξοφλήσει το χρέος». Πιστεύετε ότι η παρατήρηση του ιστορικού βρίσκει εφαρμογή στην περίπτωση του Φαρνάβαζου;

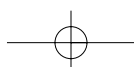
Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

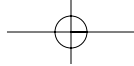
1. Να γράψετε από δύο ομόρριζες των ρημάτων *κατακόπτω*, *μάχομαι*, *λέγω* λέξεις (απλές ή σύνθετες) της α.ε.
2. Για καθεμία από τις λέξεις που σας δίνονται να βρείτε ετυμολογικά συγγενείς ρηματικούς τύπους από το κείμενο της Ενότητας.

καῦμα
σύλλογος
γηγενής
διάγνωσις
παρουσία
ἔλλιπής
κατάσχεσις
όρατός
ἐπιστητόν
ἔπος

3. Χρησιμοποιώντας τις λέξεις του κειμένου *ἵππος*, *πατήρ* και *φίλος* ως α' ή ως β' συνθετικό, να σχηματίσετε με καθεμία δύο σύνθετες λέξεις της α.ε.
4. α. Να συμπληρώσετε τις καταλήξεις των ομόρριζων του ουσιαστικού *θήρ* λέξεων της α.ε. στον πίνακα που ακολουθεί:

	πρόσωπο που ενεργεί	ενέργεια	αποτέλεσμα ενέργειας	υποκοριστικό
ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ	ὁ θηρευ-.....	ἡ θήρευ-.....	τὸ θήρα-..... τὸ θήρευ-.....	τὸ θηρ-.....

β. Να κατατάξετε τα ομόρριζα του θήρ επίθετα της α.ε. θηρατέος, θηρατικός, θήρειος, θηρευτικός στην κατηγορία που ανήκουν:

	ρηματικά επίθετα	επίθετα παράγωγα από ονόματα
ΕΠΙΘΕΤΑ		

Γ. Σύνταξη

Οι επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις (μέρος β')

1. Υποθετικές

Εκφράζουν μια προϋπόθεση (**υπόθεση**) που πρέπει να ισχύει, ώστε να ισχύει και η –κύρια συνήθως– πρόταση την οποία προσδιορίζουν (**απόδοση**). Η δευτερεύουσα υποθετική πρόταση μαζί με την κύρια πρόταση συναποτελούν έναν **υποθετικό λόγο**.

Εισάγονται με τους υποθετικούς συνδέσμους *εἰ, ἐάν, ἄν, ἤν*.

Εκφέρονται με οριστική (εισαγωγή *εἰ*), ευκτική (εισαγωγή *εἰ*) και υποτακτική (εισαγωγή *ἐάν, ἄν, ἤν*).

π.χ. *Εἰ εἰσὶ βωμοί, εἰσὶ καὶ θεοί.*

Φῶς εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν.

Ἐὰν ἐμὲ ἀποκτείνητε, βλάψετε ὑμᾶς αὐτούς.

Ἦν ἐγγύς ἔλθη θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν.

Εἴ τις σε διδάξειε, βελτίων ἂν γένοιο.

Εἴ τινα λάβοιεν τῶν ἐχθρῶν, ἀπέκτεινον.

Λειτουργούν συντακτικά ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί της προϋπόθεσης στην πρόταση εξάρτησής τους.

2. Χρονικές

Δηλώνουν τον χρόνο κατά τον οποίο συμβαίνει η πράξη της προσδιοριζόμενης πρότασης. Ανάλογα με τη χρονική σχέση των δύο προτάσεων δηλώνεται:

i) **το προτερόχρονο** (η πράξη που δηλώνει η χρονική πρόταση προηγείται χρονικά της πράξης που δηλώνει η προσδιοριζόμενη πρόταση),

ii) **το σύγχρονο** (οι δύο πράξεις εξελίσσονται συγχρόνως) ή

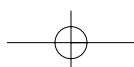
iii) **το υστερόχρονο** (η πράξη που δηλώνει η χρονική πρόταση ακολουθεί χρονικά την πράξη που δηλώνει η προσδιοριζόμενη πρόταση).

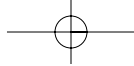
Εισάγονται:

α) **με χρονικούς συνδέσμους** (*ὡς, ὅτε, ὁπότε, ἐπεὶ, ἐπειδὴ, ἕως, ἔστε, ἄχρι, μέχρι, ὅταν, ὁπότεν, ἐπειδάν, ἐπὶν* κ.ά.)

β) **με χρονικά επιρρήματα** (*ὁσάκις, ὅποσάκις*)

γ) **με εμπρόθετες αναφορικές εκφράσεις** (*ἐξ οὗ, ἐξ ὅτου, ἀφ' οὗ, ἀφ' ὅτου* κ.ά.).

Εκφέρονται με τις ίδιες εγκλίσεις που εκφέρονται οι υποθετικές προτάσεις:

α. Οριστική (πραγματικό γεγονός)

π.χ. Ὅτε αὐτὴ ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν.

β. Υποτακτική + αοριστολογικό ἄν (προσδοκώμενο ή αόριστη επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον)

π.χ. Αὐτοῦ διατρίψομεν, ἕως ἂν φῶς γένηται (δηλώνεται κάτι προσδοκώμενο).

Ὅταν πλεῖστα ἔχη τις, τότε πλεῖστοι τούτῳ ἐπιβουλεύουσι (δηλώνεται κάτι αόριστα επαναλαμβανόμενο στο παρόν και στο μέλλον).

γ. Ευκτική (αόριστη επανάληψη στο παρελθόν ή απλή σκέψη του λέγοντος)

π.χ. Ὅποτε (= κάθε φορά που) θύοι Κρίτων, ἐκάλει Ἀρχέδημον (δηλώνεται κάτι αόριστα επαναλαμβανόμενο στο παρελθόν).

δ. Απαρέμφατο (εισάγονται με τον σύνδεσμο *πρὶν* και η κύρια πρόταση είναι συνήθως καταφατική)

π.χ. Καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος, πρὶν τινὰς αἰσθέσθαι (= πρὶν το αντιληφθούν) τῶν πολεμίων.

Λειτουργούν συντακτικά ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του χρόνου στην πρόταση εξάρτησής τους.

3. Αναφορικές

Δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες ή με αναφορικά επιρρήματα και προσδιορίζουν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αιτίας, του αποτελέσματος, του σκοπού και της προϋπόθεσης αντίστοιχα την πρόταση εξάρτησής τους:

α. Αναφορικές αιτιολογικές (δηλώνουν αιτία και εκφέρονται όπως οι απλές αιτιολογικές)

π.χ. Τὴν μητέρα ἐμακάριζον, οἷων τέκνων ἔτυχεν (= επειδή της ἔτυχαν τέτοια παιδιά).

β. Αναφορικές συμπερασματικές (δηλώνουν αποτέλεσμα και εκφέρονται όπως οι απλές συμπερασματικές)

π.χ. Οὐδείς οὕτως ἀνόητός ἐστιν, ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρεῖται.

γ. Αναφορικές τελικές (δηλώνουν σκοπό και εκφέρονται κυρίως με οριστική μέλλοντα)

π.χ. Δεῖ πρεσβείαν πέμπειν, ἥτις ταῦτ' ἐρεῖ (= για να πει αυτά).

δ. Αναφορικές υποθετικές (δηλώνουν προϋπόθεση και εκφέρονται όπως οι απλές υποθετικές)

π.χ. Ἄ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἶομαι εἶδέναι (= αν δεν ξέρω κάτι, δεν πιστεύω ότι το ξέρω).

Ασκήσεις

1. Στο κείμενο της Ενότητας να εντοπίσετε τις δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις, να χαρακτηρίσετε το είδος τους και να βρείτε τη συντακτική θέση τους.

2. Στις παρακάτω περιόδους να αναγνωρίσετε το είδος των επιρρηματικών δευτερευουσών προτάσεων:

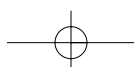
α. Ἐκέλευσε πορεύεσθαι ἡσύχως, ἕως ἄγγελος ἔλθοι.

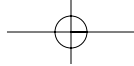
β. Εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα.

γ. Τοιοῦτος ἦν οὗτος, οἷος μὴ βούλεσθαι οὐδένα ἀδικεῖν.

δ. Θαυμαστόν (= παράξενο πράγμα) ποιεῖς, ὃς ἡμῖν οὐδὲν δίδως.

ε. Ἔδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντα ἄνδρας ἐλέσθαι, οἱ τοὺς πατέρας νόμους συγγράψουσι.

3. Στις παρακάτω περιόδους να χωρίσετε τις προτάσεις και να γράψετε τον σύνδεσμο εισαγωγής και την έγκλιση εκφοράς των υποθετικών προτάσεων:

- α. Ἐάν τις φανερός γένηται κλέπτων ἢ λωποδυτῶν, τούτῳ θάνατός ἐστιν ἡ ζημία.
- β. Εἰ μὲν Σωκράτης ἐποίει τι φαῦλον, εἰκότως (= δικαιολογημένα) ἂν ἐδόκει πονηρός εἶναι.
- γ. Εἰ ὑπολάβοιεν (= θεωρούσαν) ἀχάριστον περὶ τοὺς γονέας εἶναι, οὐδεὶς ἂν νομίσειέ σε ἀγαθὸν πολίτην.
- δ. Ἦν ἐθέλωμεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων, εὐδοκιμήσομεν (= θα απολαμβάνουμε τη γενική εκτίμηση).
- ε. Εἰ αἰσθοῖτο καταλελειμμένα παιδάρια μικρὰ ἐμπόρων, ἃ πολλοὶ ἐπῶλουν διὰ τὸ νομίζειν μὴ δύνασθαι ἂν τρέφειν αὐτὰ (= επειδὴ νόμιζαν ὅτι δε θα μπορούσαν να τα αναθρέψουν), ἐπεμέλετο καὶ τούτων.
- στ. Ἄλλ' εἴ τι κἀγὼ τοῦ δέοντος σφοδρότερον εἶρηκα, μηδὲν τοῦτο λυπεῖτω σ' ἔτι.

4. Στις παρακάτω περιόδους να αναγνωρίσετε τις δευτερεύουσες επιρρηματικές χρονικές προτάσεις:

- α. Ἐπειδὴν ἔλθωσιν, ἔξομεν (= θα ἔχουμε) τὰ ἐπιτήδεια.
- β. Ὅτε ἀκούοιτε τοὺς ἐν ἄστει τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντας (= ὅτι ομονοοῦσαν), μικρὰς ἐλπίδας καθόδου (= ε-πιστροφῆς ἀπὸ τὴν ἐξορία) εἶχετε.
- γ. Δεῖ δ' ὑμᾶς ἐξηγεῖσθαι (= να δίνετε το παράδειγμα) τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, ἕως ἂν οἱ ἐκ Λακεδαίμονος ἦκω-σιν (= να ἐρθουν), οὓς ἐγὼ ἔπεμψα χρήματα ἄξοντας (= για να φέρουν χρήματα).
- δ. Οὐ καταβρέχεσθε, ὅταν βρέχη;

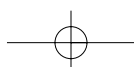
5. Στις παρακάτω περιόδους να αναγνωρίσετε τις δευτερεύουσες επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις:

- α. Οἱ κύνες ὑλακτοῦσιν (= γαβγίζουν) ὃν ἂν μὴ γινώσκωσιν.
- β. Οὐδεὶς οὕτως ἀνοητός ἐστιν, ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρεῖται.
- γ. Παῖδες δέ μοι οὕτω εἰσὶν (= δεν ἔχω ἀκόμα παιδιά), οἷ με θεραπεύουσιν (θεραπεύω = φροντίζω).
- δ. Τῶν δὲ κατηγορῶν θαυμάζω, οἷ ἀμελοῦντες τῶν οἰκείων τῶν ἀλλοτρίων ἐπιμέλονται (= φροντίζουν τις ξέ-νες υποθέσεις).

Ἡ ἀβουλία ἀτυχία δοκεῖ εἶναι.

Πλάτων, Κρατύλος 420c

Η απερισκεψία φαίνεται πως είναι κακή τύχη.

Ο Τυφών, το τέρας με την εκπληκτική δύναμη που λίγο έλειψε να ανατρέψει τους θεούς και να κυβερνήσει τον κόσμο, νικήθηκε από τους κεραυνούς του Δία και τελικά καλύφθηκε από το σικελικό βουνό της Αίτνας ή γκρεμίστηκε στον Τάρταρο (Αρχαιολογικό Μουσείο Μονάχου).

Θεϊκές αδυναμίες

Α. Κείμενο

Ούτε οι θεοί του Ολύμπου δεν ξεφεύγουν από τον ανελέητο σκεπτικισμό του Λουκιανού (γενν. 120 μ.Χ. περίπου). Στο έργο του *Θεῶν διάλογοι* παρουσιάζει τους θεούς εντελώς απομυθοποιημένους, με ανθρώπινες αδυναμίες, εντελώς ανάξιους για τον σεβασμό και τις τιμές των ανθρώπων. Στον διάλογο που ακολουθεί ο Άρης και ο Ερμής σχολιάζουν τη μεγαλοστομία του Δία.

ΑΡΗΣ: Ἦκουσας, ὦ Ἐρμῆ, οἷα ἠπέιλησεν ἡμῖν ὁ Ζεὺς, ὡς ὑπεροπτικά και ὡς ἀπίθανα; Ἦν ἐθέλησω, φησίν, ἐγὼ μὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ σειρὰν καθήσω, ὑμεῖς δὲ ἀποκρεμασθέντες κατασπᾶν βιάσεσθέ με, ἀλλὰ μάτην πονήσετε· οὐ γὰρ δὴ καθελκύσετε· εἰ δὲ ἐγὼ θελήσαμι ἀνελκύσαι, οὐ μόνον ὑμᾶς, ἀλλὰ και τὴν γῆν ἅμα και τὴν θάλασσαν συνανασπάσας μετεωριῶ· και τᾶλλα ὅσα και σὺ ἀκήκοας. Ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν καθ' ἓνα πάντων ἀμείνων και ἰσχυρότερός ἐστιν οὐκ ἂν ἀρνηθείην, ὁμοῦ δὲ τῶν τοσούτων ὑπερφέρειν [...] οὐκ ἂν πεισθείην.

ΕΡΜΗΣ: Εὐφήμει, ὦ Ἄρες· οὐ γὰρ ἀσφαλὲς λέγειν τὰ τοιαῦτα, μὴ και τι κακὸν ἀπολαύσωμεν τῆς φλυαρίας.

ΑΡΗΣ: [...] Ὁ μάλιστα γελοῖον ἔδοξέ μοι ἀκούοντι μεταξὺ τῆς ἀπειλῆς, οὐκ ἂν δυναίμην σιωπῆσαι πρὸς σέ· μέμνημαι γὰρ οὐ πρὸ πολλοῦ, ὅποτε ὁ Ποσειδῶν και ἡ Ἥρα και ἡ Ἀθηνᾶ ἐπαναστάντες ἐπεβούλευον ξυνδῆσαι λαβόντες αὐτόν, ὡς παντοῖος ἦν δεδιώς, και ταῦτα τρεῖς ὄντας, και εἰ μὴ γε ἡ Θέτις κατελεήσασα ἐκάλεσεν αὐτῶ σύμμαχον Βριάρεων ἐκατόγχειρα ὄντα, κἂν ἐδέδετο αὐτῶ κεραυνῶ και βροντῇ. Ταῦτα λογιζομένῳ ἐπῆει μοι γελᾶν ἐπὶ τῇ καλλιρρημοσύνῃ αὐτοῦ.

Λουκιανός, *Θεῶν διάλογοι* 1.1-2

Γλωσσικά σχόλια

οἷα ἠπειλήσεν (πλ. ερωτ.)	τι απειλές εκτόξευσε
ὁ/ἡ ἀπίθανος, τὸ ἀπίθανον	απίθανος, απίστευτος
ἡ σειρά	το σκοινί
καθήσω (ορ. μέλλ. ρ. καθήμι)	θα αφήσω προς τα κάτω (πβ. ν.ε.: κάθετος, καθετή, καθετήρας)
κατασπάω, κατασπῶ	τραβῶ με δύναμη προς τα κάτω (πβ. ν.ε.: αποσπῶ, απόσπαση)
βιάζομαι	εξαναγκάζω, επιχειρῶ με τη βία (πβ. ν.ε.: βιαστικός, βεβιασμένος)
μάτην	μάταια
πονέω, πονῶ	κοπιᾶζω (πβ. ν.ε.: πόνημα, φιλόπονος)
καθέλκω	τραβῶ κάτω (πβ. ν.ε.: καθέλκυση)
ἅμα	συγχρόνως, μαζί
συνασπᾶω, συνασπῶ	τραβῶ προς τα πάνω μαζί με κάτι άλλο
μετεωριῶ (οριστ. μέλλ. ρ. μετεωρίζω)	σηκώνω ψηλά
καθ' ἓνα πάντων ἀμείνων καὶ ἰσχυρότερός ἐστιν	ξεχωριστά από τον καθένα (μας) είναι ανώτερος και ισχυρότερος
ὁμοῦ δὲ τῶν τοσούτων ὑπερφέρειν οὐκ ἂν πεισθεῖην	δε θα μπορούσα όμως να πιστέψω ότι μας ξεπερνάει τόσοι μαζί
εὐφήμει (β' εν. προστ. ενεστ. ρ. εὐφημέω, εὐφημῶ)	σιωπή! (πβ. ν.ε.: δυσφήμιση)
ὃ μάλιστα γελοῖον ἔδοξε μοι ἀκούοντι μεταξὺ τῆς ἀπειλῆς	αυτό όμως που μέσα στην απειλή του μου φάνηκε πιο γελοίο, καθώς το άκουγα
ἐπαναστάντες (μτχ. αορ. β' ρ. ἐπανίσταμαι)	επαναστάτησαν και σχεδιάζαν (πβ. ν.ε.: επιβουλή) να τον
ἐπεβούλευον ξυνδῆσαι (απαρ. αορ. ρ. ξυνδέω, -ῶ)	δέσουν χειροπόδαρα (πβ. ν.ε.: συνδετήρας, σύνδεσμος)
ὥς παντοῖος ἦν δεδιώς (μτχ. ρ. δέδοικα / δέδια)	πόσο τρομοκρατημένος ήταν
καὶ ταῦτα τρεῖς ὄντας (επιρρ. εναντ. μτχ.)	και μάλιστα ενώ ήταν (μόνο) τρεις
κατελεέω, κατελεῶ	συμπνῶ, σπλαχνίζομαι
ὁ/ἡ ἐκατόγχειρ	αυτός που έχει εκατό χέρια (πβ. ν.ε.: μονόχειρας, χειρολαβή)
κἂν ἐδέδετο αὐτῷ κεραννῷ καὶ βροντῇ	θα είχε αιχμαλωτιστεί μαζί με τον κεραννό και τη βροντή του
λογίζομαι	σκέφτομαι (πβ. ν.ε.: λογιστής, λογισμός)
ἐπήει (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. ἐπέρχομαι) μοι γελᾶν	μου ερχόταν να γελάσω
ἢ καλλιρρημοσύνη	η ωραιολογία, η καυχησιολογία (πβ. ν.ε.: κομπορρημοσύνη)

Ερμηνευτικά σχόλια

μὴ καὶ τι κακὸν ἀπολαύσωμεν τῆς φλυαρίας: Ο Ερμής φοβάται ότι οι φλυαρίες, όπως χαρακτηρίζει την κριτική εις βάρος του Δία, θα βάλουν σε περιπέτειες τους δύο πρωταγωνιστές του διαλόγου. Ο φόβος του αυτός τονίζει την παντοδυναμία του Δία, έρχεται όμως ταυτόχρονα σε σπαρταριστή αντίθεση με τη διήγηση που θα ακολουθήσει και θα απομυθοποιεί τον πατέρα των θεών και των ανθρώπων.

ὁ Ποσειδῶν καὶ ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἐπαναστάντες: Στην *Ἰλιάδα* (B 394-406) μαθαίνουμε πως η Θέτις έσωσε τον Δία από συνωμοσία ανατροπής του –που είχαν οργανώσει ο Ποσειδῶνας, η Ἥρα και η Αθηνᾶ– καλώντας σε βοήθειά του τον εκατόγχειρα γίγαντα Βριάρεω.

κεραυνῷ καὶ βροντῇ: Σύμφωνα με τη μυθολογία, τα δύο αυτά όπλα, που αποτελούν σύμβολα της δύναμης του Δία, ήταν προσφορά των Κυκλώπων και των Εκατογχείρων προς το πρόσωπό του. Έτσι έδειξαν την ευγνωμοσύνη τους για την απελευθέρωσή τους από τα Τάρταρα, όπου τους είχαν φυλακίσει οι Τιτάνες.

Ερωτήσεις

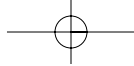
1. Ποια απειλή του Δία προκάλεσε τη συζήτηση μεταξύ Άρη και Ερμή;
2. Ποιο γεγονός από το παρελθόν κλονίζει την αξιοπιστία των ισχυρισμών του πατέρα των θεών και των ανθρώπων;
3. Ποιες ήταν οι σχέσεις μεταξύ του Δία και των άλλων θεών, σύμφωνα με το κείμενο;
4. Από ποια στοιχεία του κειμένου φαίνεται ότι ο Λουκιανός άσκησε οξεία κριτική στις παραδοσιακές θρησκευτικές αντιλήψεις της εποχής του;
5. Οι θεοί στο κείμενο του Λουκιανού παρουσιάζουν ανθρώπινα χαρακτηριστικά, όπως και στα έπη του Ομήρου. Διακρίνετε διαφορές στον τρόπο με τον οποίο οι δύο δημιουργοί παρουσιάζουν τους θεούς στο έργο τους;

Χάλκινο αγαλματίδιο που προέρχεται από την Αμβρακία και παριστάνει τον Δία ως «κεραύνιο»: στο ένα χέρι του κρατά τον κεραυνό και στο άλλο έναν αετό, σύμβολα της θεϊκής του δύναμης (5ος αι. π.Χ., Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο).

Χάλκινο ειδώλιο του 5ου αι. π.Χ. Κατασκευάστηκε σε τοπικό εργαστήριο της Αρκαδίας και παριστάνει τον Ερμή με τη μορφή χαρακτηριστικού βοσκού της περιοχής (Αθήνα, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο).

Β. Λεξιλογικά – Ετυμολογικά

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Αφού αναλύσετε τις παρακάτω σύνθετες λέξεις στα συνθετικά τους, να συμπληρώσετε την τρίτη στήλη δηλώνοντας τι μέρος του λόγου είναι το α' συνθετικό:

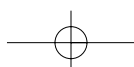
	α' συνθετικό	β' συνθετικό	το α' συνθετικό είναι
σύμμαχος			
ἐκατόγχειρ			
ἄσφαλές			
εὐφημέω, εὐφημῶ			
κατασπάω, κατασπῶ			

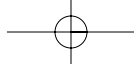
2. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται:

α' συνθετικό	β' συνθετικό	σύνθετη λέξη
θάλασσα	+ κρατέω, κρατῶ	
θάλασσα	+ πόρος	
κεραυνός	+ βάλλω	
πολύς	+ καρπός	

3. Να αντιστοιχίσετε τις παρακάτω ομόρριζες των ρ. φέρω και καλῶ λέξεις με την κατηγορία στην οποία ανήκουν:

<p>φορεύς φορά φέρετρον φόρος κλήσις κλητήρ κλητός</p>	<p>ὄργανο, μέσο</p>	<p>πρόσωπο που ενεργεί</p>
	<p>ρηματικό επίθετο</p>	<p>ενέργεια, κατάσταση</p>

4. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τις ομόρριζές τους στη στήλη Β':

A'	B'
καλῶ	στάσις
ἐπανίστημι	σιωπή
ὑπεροπτικός	στασιώδης
σιωπῶ	ὄψις
ἀσφαλές	σφάλμα
	στατήρ
	παράκλητος

5. Να συμπληρώσετε τα κενά επιλέγοντας κάθε φορά μία λέξη από τη στήλη Β' της άσκησης 4 που να ανήκει στις παρακάτω κατηγορίες:

ενέργεια,
κατάσταση
.....

όργανο, μέσο
.....

επίθετο που δηλώνει
πλησμονή
.....

αποτέλεσμα ενέργειας
.....

6. Να γράψετε με ποιους ρηματικούς τύπους του κειμένου της Ενότητας έχουν ετυμολογική συγγένεια τα παρακάτω ρηματικά επίθετα: ληπτέος, ἀποστατέον, πειστέον, δετός.

7. Να γράψετε επίθετα της α.ε. ομόρριζα των ρημάτων σιωπῶ και ἐλεῶ.

Γ. Γραμματική – Σύνταξη

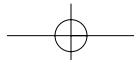
Επαναληπτικές ασκήσεις

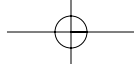
1. Να αντικατασταθούν στους άλλους βαθμούς τα παρακάτω επίθετα (ίδιο γένος, πτώση και αριθμός) και επιρρήματα του κειμένου: ἀμείνων, ἰσχυρότερος, ἀσφαλές, μάλιστα, πολλοῦ.

2. Να επιλέξετε από το πλαίσιο το κατάλληλο ουσιαστικό (λαμβάνοντας υπόψη και τον συντακτικό του ρόλο) και να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων:

- α. Τῶν τε ἀνθρώπων τοὺς ἀχραιοτάτους ξὺν _____ καὶ _____ ἐξεκόμισαν.
- β. Πρῶτον μὲν οὖν ἀποδείξω ὑμῖν ὅτι οὐκ ἐκέλευσα πιεῖν _____ τὸ φάρμακον.
- γ. Φαίνεται δὲ καὶ Σαμίους Ἀμεινοκλῆς Κορίνθιος ναυπηγὸς _____ ποιήσας τέσσαρας.
- δ. Ἐπειδὴ τε ὁ στρατὸς ἐσεβελήκει, πολλῇ _____ ἐπεβοήθουν πάντες.
- ε. _____, ἔφη, ὄνομα δέ σοι τί ἐστίν;

γυναιξί
παισίν
τὸν παῖδα
ναῦς
χειρὶ
ὦ γυναῖ

3. Να σχηματίσετε τα ζητούμενα παραθετικά των επιθέτων και επιρρημάτων που δίνονται σε παρένθεση:

- α. Ἀνδρείας οὐδὲν _____ (χορήσιμος, ουδ. γέν., συγκρ.) ἐν βίῳ ἀνθρώποις.
 β. Ἴνα δὲ μὴ δοκῶ περὶ ταῦτα _____ (πολύς, αρσ. γέν., υπερθ.) χρόνον διατρίβειν ἀπάντων τῶν τοιούτων ἀφέμενος ἐπὶ τὸν _____ (ἀπλοῦς, αρσ. γέν., υπερθ.) ἤδη τρέψομαι τῶν λόγων.
 γ. Οὕτω γὰρ τινες δυσκόλως πεφύκασιν, ὥστε ἂν εὐλογουμένων _____ (ἠδέως, συγκρ.) ἀκούοιεν.
 δ. Διὰ τοῦτο δύο ᾧτα ἔχομεν στόμα δὲ ἓν, ἵνα _____ (πολύ, αιτ. πληθ. συγκρ.) ἀκούωμεν, _____ (μικρόν, αιτ. πληθ. συγκρ.) δὲ λέγωμεν.
 ε. – _____ (καλός, ουδ. γέν., υπερθ.) κόσμος· ποίημα γὰρ θεοῦ.
 – _____ (μέγας, ουδ. γέν., υπερθ.) τόπος· ἅπαντα γὰρ χωρεῖ.
 – _____ (ταχύς, ουδ. γέν., υπερθ.) νοῦς· διὰ παντός γὰρ τρέχει.
 – _____ (ἰσχυρός, ουδ. γέν., υπερθ.) ἀνάγκη· κρατεῖ γὰρ πάντων.
 – _____ (σοφός, ουδ. γέν., υπερθ.) χρόνος· ἀνευρίσκει γὰρ πάντα.

4. Να αντιστοιχίσετε τους τύπους των συνηρημένων ρημάτων της Α' στήλης με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη Β' στήλη:

A'	B'
1. κατασπᾶν	α. απαρ. ενεστ. μ.φ.
2. εὐφήμει	β. γ' εν. οριστ. ενεστ. ε.φ.
3. δεῖ	γ. β' εν. προστ. ενεστ. ε.φ.
4. ἔᾶ	δ. απαρ. ενεστ. ε.φ.
5. ἔξομοιοῦται	ε. γ' εν. οριστ. ενεστ. μ.φ.
6. ἐπιμελεῖσθαι	στ. γ' εν. οριστ. ενεστ. ε.φ.

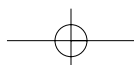
5. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος που δίνεται στην παρένθεση (προσοχή στο πρόσωπο και στην ἐγκλίση, όπου δε δίνονται):

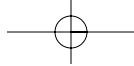
- α. Πάντες ἀνθρώποι, ὅταν _____ (ἀναγκάζομαι, παθ. αόρ. α'), ἐὰν καὶ μὴ _____ (βούλομαι, ενεστ.), _____ (πολεμέω, -ᾶ, οριστ. ενεστ.).
 β. Ἐγὼ δ' ἐξ αὐτῶν τούτων, ὧν _____ (αἰτιάομαι, -ῶμαι, γ' πληθ. οριστ. ενεστ.) οὗτοι, _____ (ἀποφαίνω, α' εν. οριστ. μέλλ.) ὅτι οὐκ ἔνοχος εἰμι.
 γ. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων _____ (μισέω, -ᾶ, οριστ. ενεστ.) τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ _____ (ἐλέγχομαι, παθ. αόρ. α') τὰ ἔργα αὐτοῦ (απτική σύνταξη).
 δ. Ὁ ἀληθινὸς ἄρχων οὐ πέφινκε (= ο ἀληθινὸς ἀρχοντας ἀπὸ τῆ φύση του) τὸ αὐτῷ συμφέρον _____ (σκοπέομαι, -οῦμαι, απαρ. ενεστ.), ἀλλὰ τὸ τῷ ἀρχομένῳ.

6. Ἀφοῦ αναγνωρίσετε γραμματικὰ τους παρακάτω τύπους αορίστου β', να επιλέξετε τον κατάλληλο για να συμπληρώσετε τις προτάσεις (δύο τύποι περισσεύουν):

βάλοι, ἐλέσθαι, ἀγάγω, ἔλθοιμεν, εὔροι, λάβοις, γένηται

- α. Οὐκ οὐν ἄξιον, ᾧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοσαύτην βλασφημίαν ἀντὶ καλῶν ὑμῖν ἀγαθῶν _____.
 β. Ὀκνῶ μὴ μάταιος ἢ στρατεία _____.
 γ. Πῶς ἂν τις _____ ταύτης βεβαιότεραν ἢ δικαιότεραν δημοκρατίαν;
 δ. Καὶ οὐ τούτου ἔνεκα ταῦτα σφόδρα λέγω, ὡς ἕτερόν τινα εἰς αἰτίαν _____.
 ε. Οὐκ ἂν _____ παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος.

7. Να αντιστοιχίσετε τις κύριες προτάσεις της Α' στήλης με τις δευτερεύουσες της Β'. Να σημειώσετε το είδος, τον τρόπο εισαγωγής και εκφοράς και τη συντακτική λειτουργία των δευτερευουσών προτάσεων:

A'	B'
1. Ἐν ταῖς χορηγίαις γινώσκουσιν	α. ὅ,τι τις ἐδύνατο ἕκαστος χρήσιμον.
2. Τὰ δὲ ἐντὸς [τοῦ σώματος] οὕτως ἐκάετο	β. ὅτε δεινότατος ἑαυτοῦ ἦσθα.
3. Εἶθε σοι, ὦ Περίκλεις, τότε συνεγενόμην	γ. ὅτι χορηγοῦσι μὲν οἱ πλούσιοι, χορηγεῖται δὲ ὁ δῆμος.
4. Οἱ τε ἄλλοι πάντες ἔφερον	δ. ὥστε μήτε τῶν πάνυ λεπτῶν ἱματίων ἀνέχεσθαι.
5. Ἄξιον δ' ἐπὶ τῆς νῦν ἡλικίας ποιήσασθαι τὴν στρατείαν	ε. ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασι.
6. Ἄνηρ πονηρὸς δυστυχεῖ	στ. Ἴν' οἱ τῶν συμφορῶν κοινωνήσαντες, οὗτοι καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσωσι.
7. Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε	ζ. κἄν εὐτυχή.

8. Να αναγνωρίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις:

- α. Ὅτε ἡ ναυμαχία ἐγένετο, ἔτυχεν ἐν Ἀβύδῳ ὦν.
 β. Ἐπεμψε στρατιώτας, ὅπως βοηθήσειαν τῇ πόλει.
 γ. Μηχαναὶ πολλαὶ εἰσιν, ὥστε διαφεύγειν τὸν θάνατον.
 δ. Μενέλαον εἶχε τρόμος μὴ τι πάθοιεν οἱ Ἀργεῖοι.
 ε. Οὐ με πείσεις, οὐδ' ἐὰν πείσης.
 στ. Ἡρακλῆς ἠπόρει ποίαν ὁδὸν τράποιτο.

**Ἦ γὰρ οὐ χρὴ ποιεῖσθαι παῖδας
 ἢ συνδιαταλαιπωρεῖν καὶ τρέφοντα καὶ παιδεύοντα.**

Πλάτων, Κρίτων 45d

Ἦ λοιπόν δεν πρέπει να κάνει κανείς παιδιά ή πρέπει να ταλαιπωρεῖται μαζί τους προσπαθώντας να τα αναθρέψει και να τα μορφώσει.

